EKİM

Bütün Ülkelerin Proleterleri, Birleşin!

TÜRKİYE KOMÜNİST İŞÇİ PARTİSİ Merkez Yayın Organı

Sayı: 310, Ocak 2018

Ekim Devrimi'nin 100. Yılı…

Klasik burjuva devrimleri üzerine

H. Fırat

*(**H. Fırat** yoldaşın ilki Ekim ayı içinde verilen ve belirli aralıklarla devam etmekte olan **100. Yıl Konferansları**'ndan belli bölümler yayınlamaya **Ekim**'in bu sayısıyla başlıyoruz. Konferans kayıtları gözden geçirilmiş ve ara başlıklar yayın vesilesiyle konulmuştur...)*

Tarih bilinci ve devrim

Çağ açan bir büyük toplumsal devrimin, Sosyalist Ekim Devrimi'nin 100. Yılı'ndayız. Partimizin Ekim Devrimi'nin 100. Yılı'nı partide kapsamlı bir ideolojik inceleme, eğitim ve mücadelenin vesilesi haline getirmek üzerine bir kararı var. Partiye ilk olarak klasik burjuva devrimlerine ilişkin bir inceleme ve eğitim programı sunulmuştu. Bunu bir geçiş dönemi oluşturan 19. yüzyıl devrimlerine 1848 Devrimleri ve Paris Komünü'ne ilişkin ikinci bir program izledi. 100. Yıldönümü ile birlikte ise artık inceleme konuları dosdoğru Ekim Devrimi eksenli olacak ve bu önümüzdeki bütün bir yıla yayılacak. Bunu, 2018 Kasım'ında 100. Yılını kutlayacağımız Alman Devrimi, 2019'da ise 70. Yılı vesile edilerek Çin Devrimi izleyecek. İlki ekseninde Ekim Devrimi'nin açtığı çığır içinde gerçekleşen ilk büyük devrimler dalgası, ikincisi ekseninde ise bu aynı çığır içinde gelişen 20. yüzyılın sömürge ve yarı-sömürge devrimleri ele alınacak.

Bütün bu çaba devrimin sorunları üzerine yeni bir düzeyde çalışmak anlamına geliyor. Yeni bir düzeyde diyorum, zira bütün bu konuları yenilgiyi izleyen ayrışma döneminde özel bir tarzda incelemelere konu etmiştik. Bu bizim için ideolojik kimliğimizin bir ilk oluşum süreciydi. Devrimin temel sorunları konusunda açıklığa kavuşmak, bu konuda geçmiş sol harekete hâkim anlayışla hesaplaşmak, böylece onunla araya çizilmesi gereken sınırları çizmek çabasıydı.

Öte yanda, bizim çıkışımız, tam olarak Ekim Devrimi'nin 70. Yılı'na denk geliyordu. Ve bu, Gorbaçovcu ideolojik cereyanının zirvede olduğu bir dönemdi. O günlerde dünya ölçüsünde Sovyetler Birliği'nde olup bitenler özel bir ilgi konusuydu. Gündemde Perestroyka ve Glasnost olarak tanımlanan politikalar vardı. Bu sürecin çok geçmeden, Doğu Avrupa'da büyük bir sarsıntıya ve çözülmeye, ardından da Sovyetler Birliği'nin çözülüp dağılmasına vardığını biliyoruz.

Bu sarsıcı gelişmeler o günlerde dünya ölçüsünde sosyalizmin geride bıraktığı

tarihsel dönem üzerine değerlendirme ve tartışmaların önünü açtı. Bunun temel önemde bir boyutu da tüm kapsamıyla proletarya devriminin sorunlarıydı. Buna kendi cephemizden Ekim Devrimi'nin teorik ve tarihsel mirasını savunmak üzere biz de katıldık. Bu eleştirel bir inceleme çabasıydı. Geçmiş tarihsel mirası kuru kuruya savunmuyor, eleştirel bir bakış açısıyla hareket ediyor ve tarihsel bir çerçevede tüm yaşananları anlamaya ve anlamlandırmaya çalışıyorduk. Bu çaba içinde ulaştığımız sonuçlar, partinin ideolojik birikiminde özel bir yer tutmakta ve en özlü bir biçimde programımızda da yer almaktadır. Programımızın teorik bölümünün dördüncü ara başlığı *"Sosyalizm Deneyimi"* üzerinedir. Burada "sosyalizmin sorunları" üzerinden ulaştığımız temel sonuçların özlü bir sunumu yer almaktadır.

Bugün kuşkusuz çok daha ileri bir noktadayız. Çıkışımız Ekim Devrimi'nin 70. Yılı'na denk geliyordu, şimdiyse 100. Yılı'ndayız. Bugün aradan geçen otuz yılın, yıkılış dönemi üzerinden ele alınırsa yirmi beş yılın ek birikimine sahibiz. Bu birikim üzerinden bütün bu konuları yeniden ve yeni bir düzeyde inceleyeceğiz. Bunun partinin ideolojik düzeyini belirgin biçimde yükselteceği inancındayız. İdeolojik düzey ile mücadele kapasitesi arasında dolaysız bir bağ bulunduğuna göre, bu çaba partimizin mücadele kapasitesine de yeni bir düzey kazandıracaktır.

Burjuva devrimlerinden, bu zincirin ilk önemli halkalarından olan İngiliz Devrimi'nden alıyoruz ve 20. yüzyılın bütün bir devrimci sürecine bağlıyoruz. Yaklaşık dört yüz yıllık bir tarihsel dönem içinde, burjuva devrimleri, proletarya devrimleri, halk devrimleri ve milli kurtuluş devrimlerinin zengin tarihsel verileri üzerinden yürütülecek bir düşünsel çaba bu. Bu, modern tarihin alabildiğine zengin devrimler laboratuvarı üzerinden devrimin her türlü sorununu ele alabilmek olanağı demektir.

Bizler akademisyen değil devrimciyiz. Devrimci bir parti için teorik çabanın esası devrimin sorunlarıdır. Aslolan devrimin temel sorunları konusunda açıklığa kavuşmaktır. Bugünün siyasal yaşamında karşılaştığımız her türden sorun var bunun içerisinde. Genel planda çağın niteliği, toplumsal sınıflar, sınıf mücadeleleri, sınıf hegemonyası ya da öncülüğü, devrimci parti, sınıfsal/siyasal ittifaklar, devrimci iktidar mücadelesi, devlet vb. konular var. Strateji, taktikler, strateji-taktik bütünlüğü, ulusal sorun, köylü sorunu, savaş, barış ve militarizm sorunları var. Özetle devrimle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı her türden konu ya da sorun...

Klasik burjuva devrimlerinden 20. yüzyıla uzanmış tarihsel dönem, devrime ilişkin her türden teorik incelemenin alabildiğine zengin ve aynı ölçüde verimli bir zeminidir. Sonuçta devrimci teori, tarihsel hareketin bilimsel yönteme dayalı soyutlanmasıdır. Aslolan tarihsel hareketin kendisidir. Sorunlar tarihin içindedir, hareket tarihin kendisidir. Teori ise bundan süzülen, soyutlanan ve sistemleştirilen düşünsel ürünlerden meydana gelir. Ve dolayısıyla biz devrimin sorunlarını, kendi içinde soyut ve genel teorik kalıplardan öte, sınıf mücadeleleri ve devrimler tarihi üzerinden incelemek ve anlamak olanağı bulacağız.

Bugüne kadar Marks, Engels ve Lenin'in eserleri üzerinden burjuva devrimleriyle ilgili bir dizi gerçeği muhakkak ki öğrendik. Ama bunlar daha çok süzülüp soyutlanmış genel teorik sonuçlardı. Burjuva devrimlerinin karakteri, kapsamı, niteliği, öncülüğü vb. açılardan… Oysa biz partinin önüne, tam da Ekim Devrimi'nin 100. Yılı'nı konu alan eğitim programı üzerinden, klasik burjuva devrimleri inceleme planı koyduk.

Bunun hakkı verilebildiği bir durumda, teorik sonuçlarını bildiğimiz konuları biz

tarihsel hareket, tarihsel bilgi, devrimci bir tarih perspektifi üzerinden anlayabilecek duruma geleceğiz. Bu kavrayışımıza muhakkak ki bir derinlik kazandıracaktır. Formüller kendi başına çok genel, aynı ölçüde kuru ve kısırdır. Sahip olduğumuz teorik bakışaçısı eğer sağlam bir tarih bilinci ve birikimine dayanmıyorsa, kendi başına kuru ve yavan kalır, kavrayış derinliğini, dahası yaratıcı kavrayışı alabildiğine sınırlar. Teorik olarak süzülmüş genel sonuçlar tarihsel hareketin bütünlüğü ve zenginliği ışığında en iyi, en canlı, en tam biçimde anlaşılabilir. Devrimleri ve devrimin sorunlarını tarihsel bir çerçevede incelemenin önemli yöntemsel yararlarından biri budur.

Tanımladığımız tarihi dönem, modern zamanlara denk düşmektedir. Birkaç yüzyılı bulan kapitalist gelişme çağı ve onu son yüzyıl içinde izleyen proletarya devrimi çağı. Bu tarihi dönem üzerinden bir teorik ve tarihsel perspektifin kazanılması, bir devrimci için sınıf mücadelesine bakışta güçlü bir olanak anlamına gelecektir. Tarihsel ufkunuz geniş değilse, kısa dönemli sorunlar altında bunalıp ezilirsiniz. Kendi içinde teorik açıklık ne olursa olsun, bu güçlü bir tarih bilincine ve bilgisine dayanmıyorsa, orada hep bir zayıflık alanı var demektir. Kısa dönemlerin olumsuz gelişmeleri insanları sersemletir, giderek umutsuzluğa düşürür. Tarihi bilmek, bir tarihsel bilinç oluşturmak, devrimci siyasal mücadelede güçlü bir silah ve dolayısıyla soluk kazanmak anlamına gelir. Geçici olaylara ya da durumlara, birkaç onyıla, bir kuşağın ömrüyle ölçülebilir olaylara takılıp kalmama, daha geniş ve soluklu bakma olanağını sağlar. Bizim mücadelemiz gelecek kuşakların kaderine ilişkindir. Biz bugünleri değil yarınları kurtarmak üzere mücadele ediyoruz. Devrimci siyasal mücadelede insanlar enerjilerini, çabalarını, giderek de hayatlarını, geleceği kurtarmak üzere harcıyorlar.

Ama geniş bir tarih bilinciniz, tarihsel perspektifiniz varsa, bazen birkaç on yılı bulan gericilik dönemlerini yüreklilikle ve sükunetle göğüsleyebilirsiniz. 1980'lerden alırsanız son kırk yıl, üstelik dünya ölçüsünde, koyu bir gericilik dönemidir. Nitekim bu aynı zamanda devrim mücadelesinden kitlesel kaçışların, sosyalizm davasından kopuşların, yenilginin, yılgınlığın, reformizmin, tasfiyeciliğin alabildiğine güç kazandığı bir tarihsel dönemdir de. Bu, geçici olmaya mahkum özel bir tarihsel dönemi göğüsleyecek gücü gösterememenin bir sonucudur. Bir dönemin olaylarını, belli bir tarihsel evre içinde oluşmuş geçici bir durumu, herşeyin sonu sayanlar, onun ağırlığı altında ezilir ve tükenirler. Olan da budur.

1980'lerden başlayarak yaklaşık son 40 yılın bir gericilik dönemi olması, tarihsel gelişmenin büyük gerilemeleri de içeren diyalektik seyri üzerinden bakıldığında anlaşılması güç bir durum değil. Bunun altında ezilerek gelecek umutlarının yitirilmesi soluksuzluğun, tarih bilinci yoksunluğu ya da kısırlığının bir işaret olabilir ancak.

Bu, partinin yaklaşımı konusunda fikir vermeyi amaçlayan kısa bir sunuştu. Öteki sol çevreler nasıl davranır, bilmiyoruz. Muhtemeldir ki Kasım ayı içerisinde toplantılar, kutlamalar, yayınlar yapılacaktır ve konu çok geçmeden geride kalacaktır. Biz parti olarak farklı bir değerlendirme ve tercih yapmış durumdayız. Büyük devrimin 100. Yılı'nı partide ideolojik çalışmayı yoğunlaştırmanın ve ideolojik düzeyi yükseltmenin bir vesilesi ve imkanı olarak değerlendirmiş, bu çerçevede bir planlama yapmış, bir yönelime girmiş durumdayız. Parti olarak yönelimimizi koruyacağız, planımızı uygulayacağız.

Klasik burjuva devrimleri

İnsanlık tarihinin bütünü açısından

bakıldığında, burjuva devrimlerinin birbirini izleyen üç büyük dönemi var. Bunlardan ilki, batı ve orta Avrupa'da yaşanan klasik burjuva devrimleridir. Burjuva devrimlerinin bu ilk büyük sarsıntısı 16. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyılın ikinci yarısına, daha somut olarak Paris Komünü'ne kadar sürdü.

İkinci büyük dalga, 19. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak Doğu Avrupa'da gündeme geldi. Birinci emperyalist dünya savaşının ardından büyük imparatorlukların dağılması, bir dizi yeni burjuva ulus devletin tarih sahnesine çıkmasıyla sonuçlandı. Bu zaman kesitine daha özgün bir durumu olan Latin Amerika da eklenebilir. Latin Amerika'da İspanyol sömürgeciliğine karşı ulusal bağımsızlık savaşları 19. yüzyıla dönülürken başladı, daha ilk iki on yılında büyük bir bölümüyle başarıya ulaştı. Yüzyılın bitiminde Küba'nın da bağımsızlığını kazanması ile noktalanmış oldu. Ama Doğu Avrupa'da olduğu gibi Latin Amerika ülkelerinde de devlet bağımsızlığının kazanılması henüz burjuva demokratik devrimler sürecinin sonu demek değildi. Geride kalan yalnızca eski tipte burjuva demokratik devrimler süreciydi. Ama bu üzerinde daha sonra duracağımız farklı bir konu.

Üçüncü büyük dalga, 20. yüzyılın başında, Ekim Devrimi sarsıntısının da sağladığı itilimle, Doğuda ve Güneyde, Asya'da ve Afrika'da yaşandı. Burjuva devrimlerinin daha çok ulusal kurtuluş mücadeleleri biçiminde kendini gösteren, ama bir dizi ülkede toprak devrimiyle de birleşen, üçüncü ve son büyük dalgasıydı bu. 20. yüzyılın ilk üç çeyreğine damgasını vurdu ve '70'li yılların ortasında Vietnam Devrimi'nin zaferiyle noktalandı.

Burada bizi konumuz bakımından ilgilendiren, Batı Avrupa'da gerçekleşen klasik burjuva devrimler dalgasıdır. Bu kapitalizmin başlangıç dönemidir ve Batı Avrupa da bu gelişmenin ana coğrafyasıdır. Klasik tipteki bu devrimler serisinin coğrafik olarak tek istisnası, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'dır. Zaman dilimi olarak bu döneme denk düşse de Latin Amerika ülkelerinin klasik sömürgeciliğe karşı ulusal bağımsızlık mücadeleleri, daha önce de ifade ettiğim gibi, gerçekte ikinci kategoriye uygun düşmektedirler.

Partimize Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin 100. Yılı vesilesiyle sunulan inceleme ve eğitim programının ilk bölümünde, klasik burjuva devrimleri kapsamında, dört devrimden söz edilmektedir. Bunlardan ikisi temel önemdedir. İlki İngiltere'de 1640 Devrimi, Cromwell'in adıyla da anılan büyük devrimdir. İkincisi, ilkini yaklaşık yüzelli yıl arayla izleyen Büyük Fransız Devrimi'dir. Klasik burjuva devrimlerinin en görkemlisi ve en kapsamlısı, modern zamanları en çok etkileyen ve belirleyen devrim bu ikincisidir. Arada, İngiliz Devrimi'ni önceleyen Hollanda Devrimi ve Fransız Devrimi'ni önceleyen Amerika Bağımsızlık Savaşı, ya da Amerikan Devrimi var.

Hollanda Devrimi temelde İspanya egemenliğine karşı bir ulusal bağımsızlık mücadelesi sürecidir. 16. yüzyılın ikinci yarısında başlayarak belli aralıklarla süren ve kesin sonucuna ünlü 1648 Westfalya Antlaşması'yla ulaşan uzun bir mücadeledir bu. Bundan dolayıdır ki tarihçiler bu süreci "80 Yıl Savaşları" olarak da isimlendirirler. Sonuç Hollanda cumhuriyetinin kurulması ve kapitalist gelişmenin bu ülkede çok büyük bir itilim kazanmasıdır. Nitekim Hollanda, o zamanki adıyla Birleşik Eyaletler, hiç değilse bir yarım yüzyıl için Avrupa'nın iktisadi açıdan en güçlü ülkesi haline geldi. Ekonomide olduğu kadar siyasal ve kültürel alanda da en ileri gelişme düzeyini yakaladı.

Fransız Devrimi'ni önceleyen Amerikan Bağımsızlık Savaşı ise, esası bakımından

kendini bulan Amerikan burjuvazisinin Büyük Britanya Krallığı'ndan kopmak, cumhuriyet biçimi içinde kendi coğrafyasına egemen olmak mücadelesidir. Toplumsal sarsıntıları içeren, alt sınıfların dikkate değer inisiyatifine sahne olan, önemli değişimlerin önünü açan bir devrimdir. Klasik burjuva devrimleri döneminin en temel belgelerinden olan Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, Büyük Fransız Devrimi'nin ünlü İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin de ilham kaynağı olmuştur. Yeni burjuva çağının resmi ideolojik söylemini içeren bu temel belge, bağımsızlık savaşı biçiminde gelişen Amerikan Devrimi'nin klasik burjuva devrimleri tarihi içinde tuttuğu yere de bir göstergedir.

Toplumsal birikimler ve devrimler

Bu dört büyük tarihsel olay, bir arada bir politik devrimler serisi anlamına gelmektedir. Ama kapitalizm çağını açan olaylar politik devrimlerden ibaret olmadığı gibi onlarla da başlamış değil. Öncelikle sürecin başında çok büyük tarihi önemi, etki ve sonuçları olan Rönesans var. Bilimde ve felsefede, sanatta ve mimaride çok önemli atılımların gerçekleştiği bu tarihi olay, kapitalist gelişmenin düşünsel ve kültürel koşullarının oluşmasında çok özel bir yere sahiptir. Denebilir ki burjuva çağının şafağıdır. Yeniden doğuş anlamına gelen Rönesans'ın doğurmakta olduğu, gerçekte kapitalizmin gelişmesini kolaylaştıran düşünsel ve kültürel atmosferdir.

Doğum yeri İtalyan kent devletleri olan Rönesans'ı, çok geçmeden doğum yeri Almanya olan büyük Reformasyon hareketi izledi. Tarihsel etki ve sonuçları bakımından, Rönesans'ın başlattığı süreci kendi yönünden Reformasyon tamamladı. Kilisenin Katolik dünyasındaki egemenliği büyük bir sarsıntı geçirdi, bir dizi ülkede ya da bölgede yerini Protestanlığa, dinin burjuva gelişmeye uyarlanmış bu yeni yorumuna bıraktı. Büyük sınıf savaşlarının önünü açan ve 1525'te Thomas Münzer önderliğindeki ünlü Alman Köylü Savaşı'na hazırlayan Reformasyon, böylece gerçekte burjuva devrimleri serisinin ilkine de vesile olmuştur. İngiliz Devrimi'ni 120 yıl önceleyen ve hızla Almanya'nın dışına yayılan Reformasyon, yalnızca ideolojik ve kültürel cephede değil, kilisenin tekelindeki muazzam zenginliklerin ele geçirilmesi yoluyla iktisadi cephede de burjuva gelişmeye uygun koşulları hazırlamıştır.

Büyük iktisadi-toplumsal gelişmelerin önünü açan kültürel ve siyasal devrimlerin kendileri de iktisadi-toplumsal birikimlerin ürünüdürler. Rönesans ve Reformasyon gibi kültürel devrimler için olduğu kadar, İngiltere ve Fransa'daki büyük siyasal devrimler için de bu böyledir. Feodalizmin bağrında kapitalizmin üretici güçleri gelişti. Bu beraberinde kapitalizmin, yarının egemen sınıfını oluşturacak burjuva öğelerin gelişmesini getirdi. Bu gelişme kuşkusuz her toplumda farklı bir biçimde seyretti. Zaman dilimi yönünden olduğu kadar olayların seyri, kapsamı ve aldığı biçim bakımından da. Gelişme, tümünde değilse bile belli ülkelerde, belli bir noktaya dayandıktan sonra, eski düzenle devrimci bir hesaplaşmayı gündeme getirdi. Buna, iktisadi ve sınıfsal gelişme, zaman içinde eski düzenle siyasal hesaplaşmayı hazırladı da diyebiliriz. Klasik burjuva devrimlerinin esas nedeni, kapsamı ve işlevi bu oldu.

Burjuva devrimlerinin proletarya devrimlerinden temelde bir farklılığı var. Burjuva devrimlerini hazırlayan süreçte kapitalizmin yalnızca üretici güçleri değil, burjuva mülkiyet ilişkileri de eski toplumun, feodalizmin bağrında doğar ve gelişir. Bu mülkiyet ilişkilerinin temsilcisi olan sınıf, burjuvazi, bu ilişkilerin gelişmesi ölçüsünde, feodal toplumun bünyesinde önemli bir

iktisadi-sınıfsal güç haline gelir. Öylesine ki, bir yerden sonra soylu sınıfın kendisi kadar monarşileri de mali bakımdan kendine bağımlı hale getirir.

Oysa proletarya devrimlerinde durum temelden farklıdır. Sosyalizmi olanaklı kılan üretici güçler ve zenginlik birikimi kapitalist toplumun bağrında oluşur ve gelişir. Ama ne sosyalizmin üretim ilişkileri, dolayısıyla ne de onun kurucusu olacak sınıfın iktisadi gücü, kapitalist toplumun bağrında meydana gelmez. Proletarya kendi devrimini yapana kadar, burjuva toplumunun bünyesinde, ücretli kölelik koşulları içerisinde, potansiyel bir durum olan üretimden gelen gücü sayılmazsa, iktisadi bakımdan tümüyle güçsüz bir ezilen sınıf olarak kalır. Bu koşulları değiştirmenin ilk koşulu politik iktidarın fethi, yani toplumsal devrimin siyasal zaferidir. Proletarya kendi devrimini yapıp iktidarı almadan, kendi iktisadi ilişkilerini yaratamaz, kendi toplumsal düzeninin temellerini atamaz, kollektif mülkiyete dayalı toplumsal ilişkileri kuramaz. Bu ancak burjuvazinin devrilmesinin, onun siyasal sınıf egemenliğinin yıkılmasının ardından olanaklı olabilir. Yeni toplumun, sosyalizmin inşası sürecinin önü böylece açılmış olur.

Burjuva gelişme sürecinde ise, tersine, burjuva mülkiyet ilişkileri bizzat feodalizmin bağrında gelişir, demiştim. Bu sayede sınıf olarak burjuvazi eski toplumun bünyesinde önemli bir sosyal ve iktisadi güç haline gelir. Bu konumuyla burjuvazi feodal düzenle, onun egemen sınıfı ve iktidarıyla, bir biçimde ve bir yere kadar uzlaşır ve bağdaşır da. Kurulu düzenle savaşa girmesi, gelişmesinin belli bir evresinden sonra gündeme gelir. Eski düzen burjuva gelişmenin önünde gitgide daha çok aşılması gereken bir engel haline geldiği ölçüde, burjuvazi ister istemez bir iktidar mücadelesi içerisine girer. İngiltere'de ve Fransa'da gerçekleşen iki büyük klasik burjuva devrimi örneğinde gördüğümüz budur.

Tarihin gelişme diyalektiği

Kapitalist gelişme ve dolayısıyla burjuva devrimi süreci, her bir toplumun ya da ülkenin kendi tarihi koşullarına göre değişebilir. Fakat toplam tarihi süreç olarak ele alındığında Rönesans, Reformasyon, coğrafi keşifler, bunu izleyen sömürgecilik, İngiliz Devrimi, Fransız Devrimi, bütün bunlar bir arada, genel etki ve sonuçlarıyla, dünya ölçüsünde kapitalist gelişmenin önünü açan önemli tarihi olaylardır. Harekete geçirdikleri süreçler, bunun genel etki ve sonuçları, gerçekleştikleri toplumların ötesindedir demek istiyorum.

Her bir ülkenin kendi somut tarihsel gelişim seyri yalnızca farklı değil, aynı zamanda çelişkilidir de. İtalya ve Almanya, bunun belirgin iki örneğidir. İlki kent devletleri üzerinden Rönesans'ın, ikincisiyse Reformasyon'un ana yurdudur. Bu, burjuva gelişme süreçlerinin ilk önemli sonuçlarını, öncelikle bu iki ülke üzerinden gösterdiği anlamına gelir. Oysa Batı ve Orta Avrupa'da bu süreci en son tamamlayan iki ülkedir de bunlar aynı zamanda. İtalya ve Almanya aşağı yukarı aynı tarihte, 1870'te ulusal birliklerini kurabildiler ve böylece burjuva devrimi süreçlerini tamamlayabildiler. Yani İtalya anayurdu olduğu Rönesans'tan neredeyse dörtyüz, Almanya ise anayurdu olduğu Reformasyon'dan neredeyse üçyüz elli yıl sonra!.. Bu ülkelerin tarihine daha yakından bakıldığında, bunun nedenlerini anlamakta bir güçlük çekilmez. Burada buna tarihsel gelişmenin çelişkili diyalektiğine dikkat çekmek için değinmiş oluyoruz.

15. ve kısmen 16. yüzyılda, ki bu kapitalizmin şafağı demektir, İtalya'nın Venedik, Cenova, Floransa, Milano gibi kentleri ya da kent devletlerinin, Avrupa düzeyinde kapitalist gelişmeye, ön birikimine

de denebilir, önemli katkıları oldu. Bu kentler aynı zamanda Rönesans'ın da merkezi durumundaydılar. Kapitalizmin düşünsel, bilimsel, sanatsal önkoşullarını yaratan hareket buralardan doğup Avrupa çapında yaygınlaştı. Zanaatçılıkta, ticarette ve mali işlerde hayli ileri bir konumda idiler sözü edilen bu İtalyan kentleri. Reformasyon'u hemen önceleyen dönemde bankerleri ve zanaatlarıyla ünlü Augsburg ve Nürnberg gibi Alman kentleri de benzer bir durumda idiler. Nitekim Engels, dönemin Almanya'sını, Almanya'da sınıf savaşlarını ve 1525 Devrimi'ni ele aldığı *Köylüler Savaşı* üzerine eserine, *"Alman sanaii, 14. ve 15. yüzyıllar içinde, güçlü bir atılım göstermişti"* sözleriyle başlar.

Buna rağmen bu ülkeler, Almanya ve İtalya, Batı ve Orta Avrupa'da burjuva devrimlerini en son tamamlayan ülkeler oldular. Tarihin diyalektiği öylesineydi ki, bu iki ülkedeki ilk büyük ilerlemeler çok geçmeden tıkandı ve bu ülkeler tarihsel açıdan geri konumlara düştüler. İktisadi gelişmenin ağırlık merkezi önce Hollanda'ya, ardından da İngiltere'ye kaydı. Bu bölgelerde gelişen kapitalizm hızla İtalyan kent devletlerini önemsizleştirip geri plana itti. Modern uyanışın asıl coğrafyası, Avrupa'da burjuva gelişmenin en son halkası durumuna düştü. İtalyan'ın ulusal birliği 1870'te, İngiliz Devrimi'nden ikiyüz otuz, Fransız Devrimi'nden neredeyse yüzyıl sonra ancak oluşabildi. Yine de bu, İtalyan kent devletlerinin kapitalizmin gelişme şafağında oynadıkları dikkate değer rolün tarihsel önemini azaltmaz.

Kendi burjuva devrimini ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında tamamlayabilmiş olan Almanya da kapitalizmin başlangıç döneminde, ticari kapitalizmin ve bankacılığın geliştiği önemli bir coğrafya konumundadır. Luther'in önderlik ettiği Reform Hareketi'nin bu ülkede patlak vermesi bu açıdan rastlantı da değildir. Ama Avrupa düzeyinde burjuva gelişmenin önünü kendi yönünden güçlü bir biçimde açan bu aynı hareket, Reformasyon, doğumunu bizzat borçlu olduğu ülkede birkaç yüzyılı bulan bir toplumsal gerilemenin de nedeni haline geldi. Daha sonra, 1525 Alman Köylü Devrimi'ni ele alırken, bu konu üzerinde biraz genişçe durmak olanağı bulacağız.

Aslında aynı konuda önümüzde bir başka örnek daha var. İspanya! İspanya 16. yüzyıl Avrupa'sının en güçlü devleti idi. İberya'daki egemenliğinin yanı sıra, ki bir ara Portekiz'i de kapsıyordu, bugünkü Belçika ve Hollanda, bir bölümüyle İtalya, onun egemenliği altındaydı. Kendisini aynı zamanda bir sömürge imparatorluğu haline getiren coğrafi keşiflerde çok önemli bir rol oynamıştı ve bunun Avrupa'da kapitalist gelişmeye apayrı bir ivme kazandırdığını biliyoruz. Yeni Dünya'dan yağmalanan altının, gümüşün Avrupa'ya bolca akması kıta çapında ticareti alabildiğine canlandırdı ve böylece üretici güçlerin gelişmesini hızlandırdı. Bu Avrupa'daki burjuva gelişmeye İspanya'nın özel tarihi katkısı sayılmalıdır.

Ama bu aynı İspanya yüzyıllar sonra, 1930'lar gibi hayli geç bir tarihte, hala da kendi burjuva devrimi sürecini tamamlamanın sancılarını yaşıyordu. Coğrafi keşiflerin muazzam sömürge imparatorluğu, onunla elde edilen muazzam boyutlardaki hazır zenginlik, bu ülkenin ayağına dolanmış, gerçekte onun toplumsal yıkımını hazırlamıştı.

Almanya, İspanya ve İtalya sözü edilen rolleri oynarken, İngiltere henüz ikinci planda bir ülkeydi. Bir ölçüde Fransa da. Ama tarihsel gelişme diyalektiğinin öne çıkarıp ileriye fırlattığı ülkeler bunlar oldular. Burjuva çağının en büyük devrimlerine bu ülkeler sahne oldular. Sonuçlarından da en iyi onlar yararlandılar.

(Devam edecek…)

Ekim Devrimi 100. Yılında!..

Ekim Devrimi ve ulusal sorun

E. Murat

Geçtiğimiz yüzyıla damgasına vuran en büyük tarihsel olay olan sosyalist Ekim Devrimi yüz yaşında. Ne arada geçen yüz yıl, ne bu devrimi izleyen onlarca devrim deneyimi, ne de başta Sovyetler Birliği olmak üzere Ekim Devrimi'nin ürünü olan "reel sosyalizm" girişimlerinin akıbeti, onun 20. yüzyılın en büyük tarihsel, siyasal ve sosyal olayı olduğu gerçeğini değiştirmiyor. Tersine, emperyalist-kapitalist sistemin yol açtığı sorunlar ve bu sorunlar karşısında yaşanan çözümsüzlük, Ekim Devrimi'ne yüz yıl sonra bile çok güçlü bir güncel anlam yüklüyor.

Ekim Devrimi 20. yüzyıl boyunca kendini izleyen onlarca halk devrimine ve ulusal kurtuluş mücadelesine esin kaynağı oldu. Yol açtığı sonuçlarla 20. yüzyıla damgasını vurdu. Onu izleyen hiçbir devrim kapsam ve içerik bakımından onu aşamadı. Onu izleyen hiçbir devrim ya da siyasal kalkışma, Ekim Devrimi'nin yöneldiği toplumsal ve siyasal değişimin yanına dahi yaklaşamadı. Ve ondan önceki hiçbir devrim, işçi sınıfı ve emekçilere onun sunmaya çalıştıklarını vermeye teşebbüs dahi edemedi.

Kuşkusuz Ekim Devrimi'nin tarihsel anlamını esas olarak, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesine, yani toplumsal devrimin teori ve pratiğine yaptığı muazzam katkıda aramak gerekir. Ekim Devrimi tarihin kaydettiği en ileri proleter devrim örneğidir. İşçi sınıfı-siyasal mücadele ilişkisi, parti-sınıf ilişkisi, sınıf-iktidar ilişkisi vb. açılarından marksist-leninist yaklaşımın parlak bir doğrulanması olmuştur. Bu doğrular ve ondan çıkarılan sonuçlar Ekim Devrimi ilkelerine evrensel bir karakter kazandırmış, onu takip eden pek çok devrim ve sınıf mücadeleleri ondan önemli etkiler barındırmışlardır. Ve kuşku yok ki, bugünden sonra gerçekleşecek her gerçek siyasal devrim de, muhakkak ki ondan güçlü izler taşıyacaktır.

Fakat Ekim Devrimi'nin önemi sadece devrim teorisi alanındaki katkısı, etkisi ve birikimi ile sınırlanamaz. İnsanlık tarihinin bu en ileri devrimi, binlerce yıllık sınıflı toplumlar gerçeğinin ürünü olan siyasal, sosyal ve toplumsal sorunlara dayanmış, bu sorunlar üzerinden çözümler ortaya koymuş ve birçoğunun çözümünde önemli başarılar elde etmiştir.

İşçi ve emekçilerin çalışma ve yaşam koşullarından kültürel yaşama, siyasal demokrasiden yönetim ilişkilerine, eğitim ve sağlık alanından kadın ve çocuk haklarına, bilim ve tekniğin geliştirilmesinden çevrenin korunmasına kadar birçok temel alanda Ekim Devrimi ve onun ürünü olan işçi sınıfı iktidarının attığı adımlar bugün bile herhangi bir kapitalist ülke ile karşılaştırılamayacak denli ileridir. Burjuvazinin ve onun her türden çanak yalayıcısının yüz yıldır her fırsatta bu devrime ve onun kazanımlarına azgınca saldırmasının temel nedenlerinden biri tam da bu durumdur.

Bir çırpıda çözülen ulusal sorunlar yumağı

İçinde bulunduğu tüm olumsuz koşullara rağmen Ekim Devrimi'nin ürünü olan işçi iktidarının en önemli başarılarından birini, bir "halklar hapishanesi" olan Rusya'da ulusal

sorunun çözümünde attığı adımlar oluşturur.

Çarlık Rusya'sı gibi çok sayıda ezilen ulus ve milliyeti bünyesinde barındıran bir ülkede gerçekleşen devrim, son derece kapsamlı ve karışık olan "ulusal sorunlar yığınını", neredeyse "bir vuruşta çözmüştür". Çarlık ve ardından kurulan burjuva iktidar yıkılmış, ulusların özgürlüğü, eşitliği ve gönüllü birliğine dayalı SSCB kurulmuştur. 15 ayrı cumhuriyetten ve onlarca özerk bölgeden oluşan "Sovyetler Birliği"nde yıllar boyunca halklar kardeşçe bir arada yaşamışlardır. Devrimi takip eden yıllarda yaşanan bürokratik yozlaşma ve deformasyon bile değişik halk ve ulusları bir arada tutan mayayı kolayca bozamamıştır. Ulusal sorunun çözümünde atılan adımlar öylesine güçlüdür ki, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan 15 bağımsız ülke arasında başlangıçta ciddi hiçbir sorun yaşanmamıştır. Hemen her devlet, Sovyetler Birliği döneminde sahip olduğu sınırlar ve yönetim aygıtı ile kolayca birbirinden ayrılmıştır. Ulusların kültürel değerlerinin geliştirilerek yaşatıldığı, şoven ve gerici yönlerinden arındırılarak enternasyonal kültüre doğru evriltildiği görülmüştür.

Sorunun karmaşıklığına ve çok yönlülüğüne, mevcut işçi iktidarının karşı karşıya kaldığı devasa sorunlara rağmen sağlanan bu başarıda temel faktör, devrimin önderi olan Bolşevik Parti'nin ulusal sorun politikasının sağlamlığıdır. Yakın dönemde Güney Kürdistan ve Katalonya referandumları vesilesiyle sık sık atıfta bulunulan ama çoğu zaman tarihsel bağlamından ve Bolşevizmin dayandığı ana eksen olan proleter devrim ekseninden koparılarak olur olmaz biçimde tekrarlanan "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" ilkesi bu politikada çok özel bir yer tutar. Dolayısıyla, Ekim Devrimi'nin 100. Yılı vesilesiyle Bolşevizm ve Ekim Devrimi'nin ulusal sorun konusundaki başarısını anlamak için öncelikle "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" ilkesine yakından bakmak gerekir. Fakat bundan önce Marks ve Engels'in kendi dönemlerinde ulusal sorunlara ve ulusların kendi kaderine tayin hakkına nasıl yaklaştığına dair kısa da olsa bazı hatırlatmalar yapmak faydalı olacaktır. Zira Marks ve Engels'in ulusal sorunları yanlış yorumlayıp görmezden geldiği, Lenin'in "bu sapmayı düzelttiği" yaygın bir söylemdir.

Marksizmin sağlam temeli üzerinde yükselen ezilen uluslar politikası

Lenin önderliğindeki Bolşevik Parti, diğer birçok sorunda olduğu gibi ulusal sorun konusunda da Marksizmin sağlam temeli üzerinde yükselmiştir. Marx ve Engels'in ulusal sorunlara "ikincil sorunlar" olarak yaklaştıkları, bütünlüklü bir ulusal sorun tanımlaması yapmadıkları da büyük ölçüde doğrudur.

Fakat bu durumun yol açtığı bazı sonuçlardan ve Lenin'in ulusal sorun üzerinden o güne kadarki birikimi alıp somut bir politikaya döndürmesindeki başarıdan yola çıkarak, Marksizm'in bu konuya önem vermeyip "hiçbir miras bırakmadığını" söylemek, hele de bunu Lenin'in "varolan sapmayı düzelttiği "tezi ile birleştirmek, tümüyle dayanaksız bir söylemdir. (bkz. Luckas, Ulusal sorun değerlendirmeleri)

Marks ve Engels'in yaşadığı dönemin önemli bir kesitinde "ulusal sorunlar"ın, hem muhteva hem de önem açısından kendini takip eden dönemlere göre bazı önemli farklılıklar gösterdiği kuşkusuz doğrudur. Nihayetinde Marks ve Engels kapitalizmin gelişim sürecinde ve burjuva demokratik devrimler döneminde yaşamış, Avrupa'daki uluslaşma hareketlerine, haklı ve yerinde olarak, bu devrim süreciyle olan ilişkileri ve onlara etkileri üzerinden yaklaşmışlardır. Bu yüzden, örneğin Polonya ve İrlanda'nın bağımsızlığından yana tutum alırlarken, Avrupa gericiliğine hizmet ettiklerini düşündükleri Slav hareketinin karşısında durmuşlardır. Sık sık demagoji konusu yapılan Hindistan ve Cezayir gibi bazı sömürgelere yaklaşımda da "eski feodal yapının" tasfiyesi bakış açısına sahiptirler. Bu yaklaşımlar hem tarihsel materyalizmin temel yapı taşlarıyla uyumludur, hem de tüm hayatları boyunca kitle hareketinin tabanı üzerinde duran Marks ve Engels'in her türlü soruna "sınıf merkezli bir devrim mücadelesi" üzerinden yaklaştığının göstergesidir.

Bazı ezilen ulusların geleceği ve bunların

taşıdığı devrimci dinamikler konusunda yaptıkları tespitlerin içerdiği hatalar (Engels'in "tarihsiz uluslar" tespiti gibi), her iki önderin de ulusal sorunları proletaryanın devrimci kurtuluş mücadelesinin güncel ve tarihsel çıkarları üzerinden ele aldıkları, ama aynı zamanda ezilen halkların mücadelesindeki derin haklılığa kesin bir şekilde sahip çıktıkları gerçeğini zerrece değiştirmemektedir. İrlanda sorunu üzerinden ortaya koydukları "Başka bir ulusu ezen ulus özgür olamaz" yaklaşımı, marksistlerin ulusal sorun konusundaki politikasının oluşturulmasında anahtar işlevi görmüş, ulusal sorun ile demokratik devrim arasında kurdukları bağ proleter devrim döneminde yol gösterici olmuştur.

Marksizmin sadık takipçisi olan Bolşevikler ulusal soruna yaklaşımlarını tam da bu ana çizgiler üzerine kurmuş, ezilen ulusların mücadelesinin meşruluğuna sahip çıkmışlardır. Ama esas olarak proletaryanın devrimci kurtuluş mücadelesinde ulusal sorun ve istemlerin yeri, önemi ve bunların bu mücadele ile nasıl bağdaştırılacağı sorunu üzerine yoğunlaşmışlardır. Tam hak eşitliği ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkelerini tam da bu yoğunlaşmanın ürünü olarak kabul edip geliştirmişlerdir.

Mücadele içinde gerçek muhtevasına kavuşan bir ilke: "Ulusların kendi kaderini tayin hakkı"

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin gerçek kuruluş kongresi kabul edilen II. Kongre'de oluşturulan programda ulusal sorun birkaç kısa madde olarak yer alır. Cins, ırk, din ve milliyet ayrımı yapılmaksızın tam eşitliği işleyen 7. madde. Dillere tam hak eşitliği tanıyan 8. madde ve Rosa Luksemburg önderliğindeki Polonyalı komünistlerin yoğun itirazlarına rağmen tek satırlık bir cümle ile yer alan "devleti oluşturan bütün ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı"nı formüle eden ünlü 9. madde.

Lenin hayatı boyunca bu programa sadık kalmış, özelikle de, hala da tartışma konusu olmaya devam eden ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesini değişik kişi, akım ve anlayışlara karşı mücadelesi içinde geliştirme imkanı bulmuştur.

1890'ların sonunda II. Enternasyonal içindeki Hollandalı ve Belçikalı bazı temsilciler tarafından savunulan "sömürge sosyalizmi" tezleri bunlardan ilki kabul edilebilir. Bu akıma göre "sömürgecilik sosyalizm koşullarında uygarlaştırıcı bir rol oynayabilir"di. Dolayısıyla "sömürgeciliğe ilke olarak karşı çıkılamaz"dı. Daha sonra kendileri de şovenist politikalara yönelen Kautsky gibi Alman sosyal demokrat önderlerin de çabalarıyla etkisizleştirilen bu anlayışlara Lenin şiddetle karşı çıkmış, sömürgeciliği sosyalizme bulaştırma çabalarını çok tehlikeli bir sapma olarak mahkum etmiştir.

"Ulusal kültürel özerklik"e karşı mücadele

Diğer bir akım Avusturya sosyal demokrat hareketinin içinden çıkmıştır. Önce bazı Avrupa partilerini ve Yahudi örgütü Bund'u, sonra da değişik biçimlerde Rus Menşevizmini etkisi altına almıştır. "Ulusal kültürel özerklik" adı altında savunulan politika, görünüşte "değişik ulusal yapılara dayalı toplumları sosyalizm bayrağı altında bir arada tutma hedefi" taşıyor, ama esasta ortaya koyduğu model ile proletaryayı ve onun gelecekteki devletini "kültürel sosyal örgütlenmeler" adı altında ulusal biçimler üzerinden bölüyordu.

Sosyal demokrat hareketin, gelişen milliyetçiliğe hem bir tepkisi, hem de onun etkisi altında yankılanması olarak kabul edilebilecek bu yaklaşıma göre, aynı devlet çatısı altında yaşayan ulusların sosyal ve kültürel özerk yapılar biçiminde örgütlenmesi gerekliydi. Böyle yapılmadan halklar arasındaki ayrımlar, doğal olarak buna dayalı baskı ortadan kaldırılamazdı. Başlangıçta bölgesel ayrımlara dayalı bir "kültürel özerklik" önplanda iken, zamanla başını Rennen ve Bauer gibi teorisyenlerin çektiği "ayrımsız kültürel özerklik" düşüncesi güç kazandı. Bu anlayışa göre, kim kendini "hangi ulusa ait hissediyorsa, o ulusun sosyal kültürel örgütlenmesi içinde yer alacak, bu örgütlenmeler kültür ve eğitim sorunlarına yoğunlaşacak, ancak bunlarla

bağlantılı siyasal kararlarda söz sahibi" de olacaklardı. Ayrımsız kültürel özerkliği uygulayan organların varlığı, bir yandan onların "ulusal sorunlarla ilgili olmayan politik problemlerden uzak durmasını sağlayacak", aynı zamanda, "merkezi hükümetin kültürel özerkliği ihlal etmesi karşıda bu organlar güvence" olacaktı.

Lenin ve Bolşevikler başından itibaren bunu, işçilerin ait oldukları ulusal ve etnik kimlikler üzerinden "eğitilip bilinçlendirilmesini", sınıfın ortak enternasyonal kültürünün gelişmesini engelleyen, dolayısıyla onu bölen çok zararlı bir talep olarak ele aldılar. Ulusun değişik sınıflara, dolayısıyla değişik kültürlere sahip bir yapı olduğunun altını çizdiler. "Ulusal kültür"ün hakim kültür olacağını, bunun da son tahlilde egemenlerin, yani toprak ağalarının ve burjuvazinin kültürü olacağını söylediler. "Yalnızca din adamları ve burjuvazi ulusal kültürden söz eder. Emekçiler ise, evrensel işçi hareketinin uluslararası kültüründen söz ederler."(Lenin)

Bolşevik yaklaşıma göre işçilerin örgütlenmesi gereken yer kendi sınıf örgütleri idi. Bunu reddeden her yaklaşım sınıfı etnik, dinsel ve ulusal temellerde bölüp onun mücadelesini zayıflatmaktaydı.

"Sınıf bilinci taşıyan işçiler, her eğitsel, siyasal işçi örgütünde ve işçi birliklerinde (sendikalarda) bütün ulusların işçileri arasında *tam birlikten* yanadır. (...)

"İşçiler, ulusal kültür ya da 'kültürde ulusal özerklik' gibi tatlı-dilli sözlerle bölünmelerine izin vermeyeceklerdir. Bütün ulusların işçileri, bütün işçilerin malı olan örgütlerde tam özgürlüğü ve tam hak eşitliğini birlikte ve uyum içinde yüce tutacaklardır. Gerçek kültürün güvencesi de budur." (Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları*, Sol Yayınları, Ekim 1993, İkinci Baskı, s.71)

Bolşevikler ulusal ayrım ve baskı sorununu her zaman önemsediler. Ancak hangi gerekçeyle olursa olsun, sınıfsal ayrımlar dışında herhangi bir ayrım temelinde ortaya konulan politikalara karşıydılar. Bu, işçi sınıfının tarihsel misyonu üzerinden dünyaya bakan teorinin temeli üzerinde durmalarının doğal sonucuydu. "Kültürel özerklik" ulusal sorun konusunda gerçek bir çözüm ortaya koymadığı gibi, kültürel önyargı ve ayrımları derinleştirerek proletaryanın enternasyonal bilincinin geri plana atılmasına hizmet edecekti.

"Emperyalist ekonomizm"

Marksizm temel esasları ile ilişkisi fazlasıyla tartışmalı olan bu sağ çizginin tersine, Lenin tarafından "emperyalist ekonomizm" olarak adlandırılan akım ise ulusların kendi kaderini tayin hakkı politikasına soldan karşı çıkıyordu. Emperyalist ekonomistler bu talebin "doğrudan sosyal yurtseverliğe yol açacağı" ve "her ulustan proletaryanın ortak mücadelesini zedeleyen" bir işlev göreceğini iddia ediyorlardı. Daha önce Rosa Luksemburg tarafından dile getirilen bu yaklaşım, böyle bir talebin kapitalizm koşullarında gerçekleşme şansının olmadığını, sosyalizmde ise tamamen gereksiz hale geleceğini, bu nedenle ulusların kendi kaderini tayin hakkının parti programından çıkarılması gerektiğini savunuyordu. Emperyalist savaşla birlikte II. Enternasyonal partilerinin "anayurdu savunma" adı altında yaşadığı utanç verici teslimiyet de bu yaklaşıma güç verdi.

Bu ve benzeri görüşleri daha önce Rosa Luksemburg ile giriştiği polemiklerde (1902, 1908 ve 1909) ele alan Lenin, Marksizmin ekonomik-determinist yorumuna dayalı bu anlayışın parti içinde siyasal bir mahiyet kazanması nedeniyle sorunu tekrar tekrar tartışmak durumunda kaldı. Ve bu anlayışın dayanaktan yoksunluğunu ortaya koymakla kalmadı, onun hiçbir somut politika sunmayarak sorunun üzerinden atladığı gerçeğinin üzerine de gitti. Lenin emperyalist ekonomistlerin bütün argümanlarını *"Gelişen emperyalist ekonomizm eğilimi ve P. Kievski'ye yanıt"* ve *"Marksizm'in bir karikatürü ve emperyalist ekonomizm"* başlıklı yazılarında ele alıp çürüttü. Bu polemikler yalnızca ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinden ne anlaşılması gerektiğini eksiksiz olarak ortaya koydukları için değil, aynı zamanda demokrasi-kapitalizm, ekonomi-siyaset gibi temel konularda sağladığı teorik açıklıklarla da leninist yazının önemli metinleri

arasında yeraldı.

"Bu hakkı sosyalizm için devrimci savaşımdan ayrı bir şey olarak istiyor değiliz"

Kendi kaderini tayin hakkının proletarya enternasyonalizmi ve tutarlı bir sosyalizm programıyla çeliştiği yönündeki eleştirileri Lenin tam bir "dar kafalılık" örneği olarak görüyordu. Bu hakkı tam da proletaryanın birleşik mücadelesini sağlamak için savunuyordu. Esasında "proletarya enternasyonalizm ilkesini yok sayanlar bu talebin halkların ortak mücadelesi için önemi"ni göremeyenlerdi. Bu talep ayrılma için değil, halkların ortak mücadelesi ve özgür birlikteliğinin yolunun açılması için ileri sürülüyordu.

"Bunu, sosyalizm için devrimci savaşımımızdan ayrı bir şey olarak istiyor değiliz; eğer bu savaşım, ulusal sorun dahil, demokrasinin bütün sorunlarına devrimci bir yaklaşımla ilişkilendirilmezse boş bir sözden öteye gitmeyeceği için istiyoruz. Kendi kaderini tayin etme özgürlüğü, yani bağımsızlık, yani ezen uluslardan ayrılma özgürlüğü istiyoruz. Bunu, ülkeyi ekonomik bakımdan bölmeyi, ya da küçük devletler idealini düşlediğimiz için değil, tam tersine, yalnızca gerçekten demokratik, gerçekten enternasyonalist bir temel üzerinde, geniş büyük devletten ve ulusların yakın birliği, hatta kaynaşmasından yana olduğumuz için istiyoruz. Ancak ayrılma özgürlüğü olmaksızın böyle bir temel *düşünülemez*." (age, s.204)

Kapitalizm koşullarında tüm demokratik talepler ancak istisnai olarak elde edilebilir

Diğer bir itiraz, kapitalizm koşullarında bu tür bir talebin gerçekleşmesinin mümkün olamayacağına dair yaklaşımdı. Emperyalist ekonomistler emperyalist-kapitalizm koşullarında ulusların kendi kaderini tayinin zaten mümkün olmayacağı söylerken, aslında demokratik taleplerle ile kapitalizm arasındaki ilişkiyi anlayamadıklarını göstermiş oluyorlardı. Zira bu mantıkla bakıldığında, tüm demokratik istem ve taleplerin kapitalizm koşullarında hiçbir hükmü kalmıyordu.

"Bu itiraz, *genel* olarak demokrasiyle kapitalizm arasındaki ilişkinin hiçbir şekilde anlaşılmamış olduğunu ortaya koyuyor. Kapitalizmde, ezilen sınıfların kendi demokratik haklarını 'kullanmalarını' olanaksız hale getiren koşullar istisna değildir, sistemin tipik özelliğidir. Kapitalist düzende, birçok durumda, boşanma hakkı gerçekleştirilememiş olarak kalacaktır; çünkü ezilen cinse, iktisadi olarak baş eğdirilmiştir. Kapitalist sistemde ne kadar demokrasi olursa olsun, kadın 'evcil bir köle' olarak yatak odasına, bebek odasına, mutfağa kapatılmış bir köle olarak kalmaya devam etmektedir. Kapitalizmde halkın 'kendi' yargıçlarını, resmi görevlilerini, okul öğretmenlerini, juri üyelerini vb. seçmesi de aynı biçimde, işçilerle köylülerin iktisadi yönden boyun eğdirilmiş olmaları nedeniyle, birçok durumda gerçekleştirilememektedir. Aynı şey demokratik cumhuriyet için de sözkonusudur. Bizim programımız demokratik cumhuriyeti 'halk tarafından yönetim' diye tanımlar. Ama bütün sosyal-demokratlar pek iyi bilirler ki, kapitalizmde en demokratik cumhuriyette bile, burjuvazinin, görevlileri rüşvetle ayartmasından, hisse senetleri borsasıyla hükümet arasındaki ittifaktan kurtulmanın yolu yoktur.

"Buna bakarak, ancak, doğru-dürüst düşünemeyenler ya da Marksizm hakkında hiçbir bilgisi olmayanlar, öyleyse cumhuriyet olmanın hiçbir anlamı yok, boşanma özgürlüğünün hiçbir anlamı yok, demokrasinin hiçbir anlamı yok, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının hiçbir anlamı yok sonucuna varır. Marksistlerse demokrasinin sınıfsal baskıyı ortadan *kaldırmadığını* bilirler." (age, s.243-244)

"Yığınları savaşım ruhu ile eğitmeksizin sosyalizm olanaksızdır"

Lenin bütün demokratik taleplerin kapitalizm koşullarında ancak iğreti olarak

gerçekleşebileceği konusunda açık bir görüşe sahipti. Ancak sorun bu değildi. Sorun yığınların demokrasi okulunda okuyup eğitilmeleriydi. Bu olmadan "devrim ve sosyalizm boş bir söz kalıbına" dönerdi.

"Bütün 'demokrasi', kapitalizmde ancak çok ufak ölçüde ve yalnızca göreli olarak elde edilebilen 'haklar'ın ilanını ve gerçekleştirilmesini içerir. Ama bu hakları ilan etmeksizin, bu hakları hemen şimdi gerçekleştirmek için savaşım vermeksizin, yığınları bu savaşım ruhu ile eğitmeksizin, sosyalizm *olanaksızdır*." (age, s.245)

Proletarya zaferi ancak bütün demokratik istemleri tam ve eksiksiz formüle ederek, bu uğurda kararlı bir mücadele örgütleyerek kazanabilirdi. Sosyalist program adına demokratik taleplere ya da bu taleplerden biri olarak ulusların kendi kaderini tayin hakkına karşı çıkmak, onun mücadelesini güçlendirmez zayıflatırdı.

"Proletarya, demokrasi aracılığıyla, yani demokrasiyi tam uygulayarak ve savaşımının her adımını, en kararlı biçimde formüle edilmiş demokratik isteklerle ilişkilendirerek zafer kazanabilir, böyle yapmaksızın kazanamaz. Sosyalist devrimi ve kapitalizme karşı devrimci savaşımı, demokrasinin sorunlarından *yalnızca biriyle,* burada ulusal sorunla *karşı karşıya koymak* saçmadır. Kapitalizme karşı devrimci savaşımı, *bütün* demokratik isteklerle, yani cumhuriyet, halk ordusu *(militia),* resmi görevlilerin halk tarafından seçilmesi, kadınlara eşit hak verilmesi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, vb. gibi isteklerle ilgili devrimci bir program ve taktiklerle *birleştirmeliyiz."* (age, s.198)

Proletarya tam demokrasiyi uygulamaksızın zaferini pekiştiremez

Lenin sosyalizm koşullarında bu talebin zaten gereksiz olduğu konusundaki düşünceleri "siyasal hafiflik" olarak nitelendirdi ve bir devrimin yüzyılların ürünü ulusal ayrımcılığı kendiliğinden kaldıracağı fikriyle alay etti. "Teorik bakımdan saçma, pratik siyasal bakımdan şovenist" olan bu görüş demokrasi mücadelesinin önemini tamamen yadsımaktaydı. Sosyalizmde demokrasinin gereksiz olması bir yana tam demokrasi sağlanmadan sosyalizmin zaferi düşünülemezdi.

"... utkun sosyalizm, tam demokrasiyi uygulamaksızın, zaferini pekiştiremez, ve insanlığa, devletin çözülüp dağılmasını, kendi kaderini tayin hakkının sosyalizmde gereksiz olduğunu iddia etmek, bu nedenle, sosyalizmde demokrasinin gereksiz olduğunu öne sürmek kadar anlamsız ve deva bulmaz bir şaşkınlıktır.

"Kapitalizmde genel olarak demokrasi ne ölçüde olanaksızsa, kendi kaderini tayin hakkı da *o kadar* olanaksız, sosyalizmde genel olarak demokrasi ne kadar gereksizse, kendi kaderini tayin hakkı da *ancak o kadar* gereksizdir." (age, s. 246)

Üstelik emperyalist ekonomistler tutarsız taktiklerle ve indirgemeci ekonomist yaklaşımlarla esas konunun kendisinden kaçınıp sorunu ortada bırakıyorlardı. Proletaryanın ortak mücadelesi adına ulusların kaderini tayin hakkına karşı çıkıyorlardı ama sorun tam da bu ortak mücadelenin sağlanabilmesi için ulusal sorunların nasıl bir çözüme bağlanacağı idi. Lenin aynı polemikte Kievski'ye şöyle yazmıştı:

"... Kievski, kendi özel konusuna ilişkin temel soruyu, yani biz sosyal-demokratların ulusal baskıyı *nasıl* yokedeceğiz sorusunu atlamaktadır. Dünyanın 'kana boğulduğu' yollu sözlerle (ki bu sözlerin tartışılan konuyla hiçbir ilgisi yok) soruyu başından atmaktadır. Bu durumda geriye tek sav kalıyor: Sosyalist devrim her şeyi çözecektir! Ya da bazen, onun görüşlerini paylaşan kişilerin ortaya attığı sav kalıyor. Kendi kaderini tayin hakkı kapitalizmde olanaksız, sosyalizmde gereksizdir!"

Emperyalist ekonomistler siyasal sorunlar ile ekonomi arasındaki ilişkiye doğru ele alamıyorlardı. Mevcut sınıf iktidarının devrilmesi, böylece kapitalist ekonominin temelinin tasfiyesiyle, onun sonucu olarak ortaya çıkmış sorunların ortadan kalkacağını düşünüyorlardı. Kendilerinin meseleyi nasıl ortaya koyduklarından bağımsız olarak bu temel yanılgı onları ulusların kendi kaderini tayin hakkı dahil olmak üzere bütün demokratik taleplerin pratikte reddine götürüyordu.

Görünürde tartışılan ulusal sorun olsa da, aynı mantık kapitalizm şartları altında bütün demokratik sorunlara uygulanabilirdi. Bu durumda proletaryanın siyasal mücadele içinde eğitilmesi gibi temel bir alan yadsınmış oluyordu. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı değişik milliyetlerden proletaryanın ortak mücadelesinin manivelasıydı.

Lenin bu polemiklerde ve konuyu ele aldığı her yazıda ulusların kendi kaderi tayin hakkının temel ilkelerini tekrar tekrar anlatmaya devam etti.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı, ayrılma hakkı da dahil olmak ezilen ulusun geleceği konusunda tam olarak söz sahibi olmasını içermeliydi. Aynı devlet çatısı altında yaşayan tüm proleterler genel ilke olarak ortak sınıf örgütlerinde örgütlenmeliydi. Gene hangi ulusa mensup olursa olsun tüm proleterlerin görevi özgürlük ve eşitlik temelinde gönüllü bir birlikteliğin yaratılmasıydı. Ancak ayrılma ya da birlikte yaşama konusunda son söz ezilen ulusa aitti.

Zira ulusların kendi kaderi tayin hakkı, doğal olarak, ayrılma hakkı da dahil olmak üzere ezilen ulusa bütün haklarının tam ve eksiksiz olarak tanınması anlamına geliyordu. Proletaryanın somutta ayrılmayı destekleyip desteklemeyeceği başka bir konu idi. Burada ölçü, kendi sınıf çıkarları ve sosyalizm mücadelesi ile bu talep arasındaki bağın gerekleriydi. Dolayısıyla, ulusların kendi kaderini savunuyor olması, proletaryanın her türlü ulusal hareketi kayıtsız şartsız destekleyeceği anlamına gelmiyordu. Proletarya tam hak eşitliği ilkesinin doğal sonucu olarak hiçbir ulusal kültür ya da dilin diğerleri üzerindeki üstünlüğüne izin verilemezdi. Ancak enternasyonalist bir sınıf olan proletaryanın tüm insanlığı en ileri değerler etrafında birleştirmeye çalışması, onun devrimci misyonun ayrılmaz bir parçası idi. Kapitalizm koşullarında ulusların kendi kaderini tayin hakkı, tıpkı diğer demokratik talepler gibi istisnai ve eksik olarak gerçekleşebilirdi. Çünkü kapitalizm bu sorunları, yapısal sorunlarının ürünü olarak yeniden yeniden üretmekteydi.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, Marksizm-Leninizm ulusal istemlerin kendi başına amaçlaştırılmasına ve bunun proletaryanın mücadelesinin ekseni haline getirilmesine temelde karşıdır. Zira ulusal ilke ve esasları değil, sınıfsal ilke ve esasları temel alır. Ezilen ulusların haklı mücadelesini meşru bulur ve destekler ama bunların kendi içinde amaçlaştırılmasına, her türden ulusal önyargı ve milliyetçiliğe karşı mücadele eder. Birliğin yolunun temennilerden değil başta ulusal kendi kaderini tayin hakkı olmak üzere, ezilen ulusun tüm meşru ulusal haklarını kararlılıkla savunmaktan geçtiğine inanır. Bunun gereklerini pratikte yerine getirir.

Ekim Devrimi sonrası

Bir halklar hapishanesinde iktidara gelen Bolşevikler, diğer konularda olduğu gibi ulusal sorun konusunda da kendi programlarını büyük bir sadakatle uygulamaya koyuldular. Devrimden bir hafta bile geçmeden yayınlanan "Ulusal Haklar Bildirgesi", hem yeni iktidarın soruna ne kadar önem verdiğini, hem de önden ilan ettiği programa sadakatle bağlı kalacağını gösteriyordu. Bildirge, Sovyet İkinci Kongresi'nin aldığı kararlara dayanarak, tüm ulusal toplulukların eşitliğini ve ortak egemenliğini ilan ediyor, buna rağmen her ulusun ayrılma ve kendi devletini kurma hakkını tanıyordu. Bütün ulusal ayrıcalıklar ve sınırlamalar kaldırılmış, ulusal azınlıkların ve etnografik grupların özgür gelişmesi işçi iktidarının güvencesi altına alınmıştı.

Bu ilkeler üzerinden birleşen uluslar 1918'de Sovyetler Birliği'ni oluşturdular.

İç savaş ve emperyalist kuşatma altındaki devrimin bundan sonraki dönemde çok ciddi sorunlarla yüz yüze kaldığı biliniyor. Buna rağmen ezilen ulusların hakları konusunda büyük bir duyarlılık gösterilmiş, iç savaş ve tek ülkeye sıkışmış sosyalist inşa sürecinin zorladığı merkezileşme zaruretine rağmen bu konudaki hassasiyet uzun yıllar boyunca sürdürülmüştür.

Sonuçta, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesi ve bunun pratik uygulamaları, onlarca ulusun ve milliyetin onyıllar boyunca

birlikte yaşamasında özel bir rol oynamış, Sovyet iktidarı altında yaşayan tüm ulusların enternasyonal değerler temelinde gelişimi büyük ölçüde başarılmıştır.

100 yıl sonra ulusal sorun

Bugünün dünyasında ulusal sorunların nasıl ele alınması gerektiği parti basınımızda birçok kez işlenmiştir. Bunu 100. Yılı vesilesiyle Ekim Devrimi ile olan bağı içinde özel olarak işlemek ise, 30. yıl konferansımızın da ilan ettiği gibi, ayrıca yapılacaktır.

Emperyalizmin savaş politikalarının tüm insanlığı yıkıma götürdüğü ve bunun en büyük bedelini ezilen halkların çektiği bir dönemde, Ekim Devrimi'nin mirası ve bugüne bıraktıkları özel bir anlam ifade etmektedir. Fakat bundan da öte ülkemizde bütün ağırlığı ile süren Kürt sorununun varlığı, Kürt ulusal hareketinin emperyalizmle kurduğu bağlar, tasfiyeci savrulmalar içinde debelenen Türkiye devrimci hareketinin bazı kesimlerinin bu konuda yarattığı tahrifat, başta devrim teorisi ve örgüt anlayışı olmak üzere leninist ilkeleri her açıdan terk edenlerin kendi kuyrukçuluklarına Lenin'i alet etme (ya da diğer bir kesimin tersinden kendi şovenizmlerini Lenin ile örtme) çabaları bu sorunu ele almayı ayrıca gerekli kılmaktadır.

Ele aldığı tüm konuları Ekim Devrimi ile olan özel bağı içinde tartışan TKİP 30. Yıl Konferansı, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından ulusal kurtuluş mücadelelerinin yaşadığı evrimi incelemenin öneminin altını çizmiştir. Konferansın sonuç bildirgesinde bu konuda şunlar söylenmektedir:

"100. Yılını kutladığımız Büyük Sosyalist Ekim Devrimi, dünya ölçüsünde yarattığı muazzam sarsıntıyla, mazlum halkların ulusal özgürlük mücadeleleri için de yepyeni bir çığır açmıştı. Sömürge ve yarı-sömürge halklarının özgürlük ve bağımsızlık mücadeleleri Ekim Devrimi'nin açtığı bu çığır içinde kendini bulmuş, emperyalizme, ondan ayrı düşünülemeyen sömürgecilik sistemine ve bu sistemin iç sosyal-siyasal dayanaklarına yönelmiş, bu nesnel yönelimleriyle dünya devrimci sürecinin bir bileşeni olmuşlardı. Öte yandan Sovyetler Birliği ve komünistler önderliğindeki dünya devrimci işçi hareketinin varlığı ve büyük desteği bu mücadelelerin tarihsel başarısını alabildiğine kolaylaştırmıştı.

"Ekim Devrimi'nin açtığı büyük devrimci çığırın 20. yüzyılın sonuna doğru geçici olmaya mahkum bir büyük kırılmaya uğraması, ulusal sorunların ve hareketlerin çehresini de baştan aşağı değiştirdi. Devrimci ulusal kurtuluşçuluk yerini gerici ya da en iyi durumda reformist burjuva milliyetçiliğine bıraktı. Ulusal sorunlar birçok durumda emperyalizme karşı mücadelenin dayanakları olmaktan çıktılar, tersine bizzat onun elinde halkları bölüp parçalamanın, şu veya bu ülke ya da bölgeye müdahalenin bahaneleri haline geldiler. Emperyalizm bugün, kendi kirli hesap ve çıkarları doğrultusunda istismar ederek, en haklı ulusal davaları bile kirletiyor, en mazlum halkları bile bir bakıma kendi suç ortakları durumuna düşürüyor.

"Bütün bunlar tüm temel konularda olduğu gibi ulusal sorunda da Ekim Devrimi'nin büyük tarihsel mirasının, ortaya koyduğu programın, izlediği pratiklerin ve gerçekleştirdiği çözümlerin paha biçilmez önemini gösteriyor. Partimiz önümüzdeki bir yıl boyunca Ekim Devrimi'nin tüm öteki alanlarda olduğu gibi ulusal sorun alanındaki tarihsel kazanımları ve mirası üzerinde de çok özel bir tarzda duracaktır." ***(TKİP 30. Yıl Konferansı Bildirgesi)***

Ekim Devrimi 100. Yılında!..

Ekim Devrimi, işçi sınıfı ve sınıf örgütleri

D. Güneş

Ekim Devrimi, Bolşevik parti önderliğinde işçi sınıfı ve emekçi köylülüğün ayağa kalktığı görkemli bir toplumsal devrimdi. Proleter kitlelere yön gösteren devrimci bir parti olmadan devrimin zafere ulaşmasının olanaklı olmadığını gösterdiği gibi, işçi sınıfının tarihsel devrimci misyonunu da kanıtladı.

Rusya'da marksistler, gelecek devrimin temel öznesinin işçi sınıfı olduğunu erken bir tarihte görmüşler, tüm çabalarını işçi sınıfının örgütlenmesine hasretmişlerdir. 1800'lü yılların sonlarında Rusya'da ilk sınıf örgütlülükleri yeşermeye başlamış, Ekim Devrimi'ne kadar sınıf kitleleri işçi komisyonlarından sendikalara, sosyal sigortalar kurumundan fabrika komitelerine kadar pek çok örgütlenme deneyimi yaratmışlardır. Ancak kitlelerin öz inisiyatifinin ürünü olan sovyetler çok daha özel bir yerde durmakta, en geniş emekçi kitleleri kapsayan örgütlenme olmalarının yanı sıra, iktidar organı olarak da tarihsel bir misyon taşımaktadır.

Rusya'da Sovyetler

Genel planda sovyetler, doğrudan seçtikleri temsilcileri aracılığıyla kitlelerin kendilerini ilgilendiren sorunlarda söz sahibi oldukları, kamu yaşamına dolaysız katılımlarının aracı olan mekanizmalar olarak tanımlanabilir.

Burjuva devrimler döneminde feodal egemenliğe, otokratik-monarşik rejimlere karşı çıkan emekçi kitleler, kendi özlem ve taleplerini ifade ettikleri, inisiyatif kullandıkları demokratik mekanizmalar yaratmışlardır. İngiliz Devrimi'nde askerler arasındaki örgütlenme, Fransız Devrimi'nde kulüpler bunun örnekleridir. En ileri örneği ise Paris Komünü'dür. Kitlelerin öz inisiyatif ile kurulan Komün, çok kısa sürse de, işçi kitlelerinin ilk iktidar deneyimi olmuştur.

Sovyetler ile burjuva devrimleri dönemindeki kitle örgütlenmeleri arasında doğrusal bir bağ kuşkusuz kurulamaz. İşaret edilmesi gereken en temel nokta, devrimlerin itici gücüyle mücadele sahnesine çıkan emekçi kitlelerin kendi gelecekleri konusunda söz söyleme ve inisiyatif sergileme isteğidir.

Kendisinden önceki tüm kitle örgütlenmeleri ve inisiyatifi biçimlerinden her açıdan ileri olan sovyetler, Rusya'nın kendine özgü koşullarının ürünü olmuştur. Rusya'nın geçmişinde köklü bir gelenek olan, ortak mülkiyete dayalı ortak karar alma mekanizmalarının olduğu köy komünleri, Rus işçilerinin kırla bağı kopsa dahi, bilincinde bir yer tutmaktadır. Ancak asıl belirleyici olan, Rusya'da kapitalizmin gelişmesiyle birlikte kentlerdeki büyük fabrikalara akan ve sayısı hızla artan işçi sınıfının karşı karşıya kaldığı son derece ağır çalışma koşulları, otokratik çarlık rejiminin en temel demokratik istemleri yok sayan baskıcı politikalarıdır.

Rusya'da sovyetlerin ortaya çıkışı 1905 Devrimi'ne dayanır. Kitlelerin devrimci örgütlerinden iktidar organına dönüşen sovyetlerin ortaya çıkışını anlamak için işçi hareketinin gelişim seyrine bakmak gerekir.

Rusya'da marksistler 1800'lu yılların sonlarında işçi sınıfı içinde örgütlenmenin

adımlarını atarlar. Ağır baskı koşullarında yoğun saldırı ve tutuklamaları yaşarken, oluşan işçi çevreleri sıklıkla dağıtılır ve yasaklanır. Çarlık rejimi, işçilerin en küçük örgütlenme girişimlerine bile tahammül göstermez. Bu süreçte gündeme gelen işçi yardımlaşma sandıkları ve grev komiteleri uzun soluklu olamaz.

Bu saldırılara rağmen bir dizi kentte büyük işletmelerde fiili grevler engellenemez. Rus sosyal demokratlarının sınıf içinde çalışmalarının yoğunlaşmasına da paralel olarak adım adım yükselen sınıf hareketi karşısında, hareketi denetim altına almak amacıyla, fabrika yöneticileri ve yetkililerle işçilerin taleplerini görüşecek işçi temsilcileri seçilir. İktidarın kendi attığı bu adım bile işçi temsilcilerinin işten çıkartılması ve tutuklanmasıyla sonuçlanır. İşçi hareketini denetim altına alıp devrimci akımlarla buluşmasını engellemek amacıyla polis sendikacılığı (Zubatovculuk) gündeme getirilir. Ancak, devrimci işçiler tarafından örgütlenmelerini büyütmenin aracına dönüştüğü için bir süre sonra kapatılır.

Rusya'da devrimci akımlar güçlenmesi, işçi hareketinde örgütlenme ve mücadele isteğinin artması, farklı bölgelerde grevlerin gerçekleşmesi karşısında, yine hareketi denetim altına almak için 1903 yılında fabrikalarda duayenler (uzmanları) gündeme getirilir. Oluşturulan komisyonlarla fabrikalarda temsilci seçimleri gerçekleştirilir, bu amaçla işçilerin taleplerini ortaya koyduğu toplantıları yapılır. Ancak işçiler işverenlerin ve hükümet yetkililerinin çizdikleri sınırlar tanınmaz, duayenlerin belirlediklerini değil kendi temsilcilerini seçerler. Sınırlar aşıldığı için temsilcilik mekanizması yasaklanır.

Bu dönemde gerçekleşen grevler ekonomik istemleri üzerinden şekillenir. Bolşeviklerin siyasal ajitasyonlarına rağmen bu süreçte siyasal istemler sınırlıdır. Ancak ülkenin siyasal atmosferi işçi sınıfı ve emekçi kitleleri derinden etkilemektedir. Rus-Japon savaşının yıkıcı sonuçları, kırlarda köylülerin toprak talebiyle gerçekleştirdiği eylemler ülkedeki siyasi krizi derinleştiren bir rol oynamaktadır. İşçi sınıfının çalışma ve yaşam koşulları her geçen gün daha da ağırlaşmaktadır.

Sınıf hareketinde sıçramaya yolaçan ve 1905 Devrimi'ni tetikleyen, yine bir polis örgütlenmesi olan Fabrika İşçileri Birliği'nin başındaki Papaz Gapon'un çağrısıyla Kışlık Saray'a yürüyüşte gerçekleşen katliam olur. Tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçen katliamda binin üzerindeki işçinin ölmesi, işçi sınıfının bilincinin gelişiminde ve örgütlenmesinde bir eşiği tanımlar. 1905'te kurulan sendikaların yanı sıra pek çok kentte fabrika komiteleri kurulur. Grevlerin yoğunlaşması ve farklı işkollarına yayılmasıyla, parçalı mücadeleleri birleştirmek bir ihtiyaç haline gelir. 1905 Ekim ayındaki St. Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti bu ihtiyaca yanıt vermek üzere kurulur. Farklı işkollarından fabrikaların delegelerinin yanı sıra, üç sosyalist partiye üçer delegelik verilir. İşçi Temsilcileri Sovyeti kendi misyonunu, *"Hareketi yönetmek, her türlü tekil eyleme ya da ayrı ayrı görüşmelere karşı çıkmak, işçilerin disiplinini sağlamak, işbaşı yapıp yapmamaya karar vermek"* **(1)** olarak tanımlar. 1905 ortalarındaki ekonomik istemli grevlere artık siyasal hedefler eklenmiştir. (Genel kişi ve yurttaşlık özgürlüğü, herkese seçme hakkı, kurucu meclisin kurulması vb.)

Tüm toplumunu derinden etkileyen bu gelişme karşısında otokratik iktidar geri adım atmak zorunda kalsa da, çok geçmeden saldırıya geçer. Bunun üzerine Moskova başta olmak üzere ayaklanmalar gerçekleşir. Kimi taşra kentlerinde sovyet iktidarları ilan edilir. 8 saatlik işgününün yasalaşması başta olmak üzere bir takım kararları alarak uygulamaya başlarlar.

Koşullar yeterince olgunlaşmadığı için işçi sınıfının büyük bir yiğitlik ve fedakarlık sergilediği bu ayaklanma yenilgiye uğrasa da, Rusya'da sınıf hareketi artık farklı bir evreye girmiştir. Sonrasında sınıf hareketi inişli çıkışlı bir seyir izlese de, emperyalist savaşın getirdiği ağır yıkımla birlikte işçi sınıfı yeniden grevlerle mücadele sahnesine çıkar. Ve beklenmedik bir zamanda ve biçimde devrim kendiliğinden patlak verir. 1917 Şubat Devrimi'yle, Rus işçi

sınıfının tarihsel ve sınıfsal bilincinin ürünü olarak olarak sovyetler yeniden kurulur.

Parti ve sovyetler

Devrimci sınıf mücadelesinde yeni bir deneyim olan İşçi Temsilcileri Sovyetleri, başlangıçta siyasal özneler arasında tartışmalara yol açmıştır. Bolşevikler arasında da sovyetlere mesafeli yaklaşanlar vardır. Süreci dikkatle izleyen Lenin, 1905 yılında kaleme aldığı *"Görevlerimiz ve İşçi Vekilleri Sovyeti"* **(2)** başlıklı yazıda, parti ile sovyet arasındaki ilişkiyi tanımlamış ve sovyetlerin gelecekte taşıyabileceği işleve ilişkin düşüncelerini erken bir tarihte ortaya koymuştur:

"Bana öyle görünüyor ki, Radin yoldaş, Novaya Jizn'de 'İşçi Vekilleri Sovyeti mi, Parti mi?' sorusunu atmakla bir yanlış yapıyor. Sorunu bu şekilde koymak bence yanlıştır ve karar hiç kuşkusuz hem İşçi Vekilleri Sovyeti hem Parti olmalıdır. Tek soru (ve bu çok önemli bir sorudur) Sovyetin görevleri ile Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin görevlerini nasıl birbirinden ayırmak ve nasıl birleştirmek gerektiğidir."

Partinin misyonu ile sovyetlerin işlevinin tanımlandığı bu yazıda Lenin, İşçi Vekilleri Sovyeti'nin sosyal demokrat programı kabul etmesini talep etmenin sakıncalı olduğunu dile getirir. Mücadeleye önderlik etmek için parti ve sovyetin "eşit derecede" gerekli olduğunu ifade eder. Politik bakımdan İşçi Vekilleri Sovyeti'nin bir geçici devrimci hükümetin rüşeymi olarak görülmesi gerektiğini söyler.

Etkin ve yaygın sınıf örgütlenmeleri

1905 Devrimi'nden sonra Bolşevikler, sınıfı devrime ve partiye kazanabilmek için farklı araçları kullanırlar. En küçük bir imkanı bile büyük bir yaratıcılıkla etkin bir şekilde değerlendirirler. Sendikalar, sosyal sigortalar kurumu, fabrika komiteleri öne çıkan sınıf örgütlenmeleri olur. Bolşevik parti bu örgütlere müdahale ederek sınıfın öz örgütlenmelerinin gelişimini güçlendirirken, sınıf kitleleri içinde Bolşevik partinin etkisini de gün geçtikçe artırır.

Çarlığın baskıcı ve yasakçı politikaları, genelde sendikaların geri planda kalmasına, başlıca örgütlenme biçimi olarak grev komitelerinin öne çıkmasına yol açar. 1905 Devrimi sırasında işçilerin yalnızca %7'si sendikalıdır. Sendikaların etkinliğinin sınırlılığına rağmen, Bolşevikler bu aracı da işlevsel bir şekilde değerlendirirler. 1913 yılında Petersburg Metal İşçileri Sendikası yönetimindeki 14 kişiden 10'u Bolşevik iken, Haziran 1914'de 18 sendikanın 14'ü Bolşeviklerin denetimindedir. Moskova'da ise 13 sendikanın 10'u Bolşevikleri desteklemektedir. **(3)**

Bolşeviklerin en küçük imkanı değerlendirmelerine ilişkin çarpıcı bir başka örnek sigortalar kurumudur. Devrimcilerin işçi sınıfı içindeki etkilerini azaltma hedefiyle Çarlık rejimi kaza ve hastalıkla ilgili iki ayrı sigorta yasası gündeme getirir. Ancak kapsamı oldukça dardır, sanayi işçilerinin sınırlı bir kesimini kapsamaktadır. Sigorta sorununu gündemlerini alan Bolşevikler, kapsamlı bir kampanyayı örgütlerler. Sigorta fonunun yönetiminde işçilerin tam denetimi, fonun kapsamının genişletilmesi, işverenin yükümlülüğünün artırılması vb. talepleri öne sürerler. En önemlisi de, yürütülen çalışmayı devrim programına bağlarlar. Yasayı anlatmak ve sigorta fonuna işçilerin temsilcilerini seçmek amacıyla gazete çıkartır, kitle toplantıları düzenler, gösteri ve grevler örgütlerler. Böylece yüzbinlerce işçiyi harekete geçirerek, Bolşevikleri destekleyen geniş işçi ağları yaratırlar. Savaşın başlamasının ardından kitle hareketinin geriye çekildiği süreçte iki milyon üyeye sahip olan sigorta fonları, Bolşeviklerin en işlevsel değerlendirdikleri araç haline gelir. **(4)**

Fabrika komiteleri ise bir diğer etkin örgütlenme biçimidir. İşçi hareketinin ilk dönemlerinde ortaya çıkan fabrika komitelerinin neredeyse tüm fabrikalarda kurulacak ölçüde yaygınlık göstermesi ve ekonomik istemlerin ötesine geçerek üretimin kontrolünü hedefini

taşımaları 1917 Şubat Devrimi'ne dayanır. Devrimin coşkunluğu içinde işçiler, üretimde söz ve karar sahibi olmak isterler. Şubat Devrimi'nin ardından İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin işbaşı yapma kararı almasına rağmen, 8 saatlik işgünü ve ücret artışı olmadığı koşullarda işbaşı yapmayı reddederler.

Bolşevikler, fabrika komitelerindeki etkinliklerine dayanarak sovyetlere ve sendikalara müdahalelerini güçlendirirler. Fabrika komiteleri sovyetlerden çok daha radikal tutumlar alır. İşçi kontrolü konusunda taktik tutumlarını ortaya koyan Bolşevikler, "kontrolün iktidarın boşluğunda boş bir terim" olduğunu vurgularlar. Bu konuda Lenin şunları söyler: *"Gerçekte bütün bir kontrol sorunu, sonuç itibariyle kimin kimi kontrol ettiği meselesinde, yani hangi sınıfın kontrol ettiği ve hangisinin kontrol edildiği meselesinde ifade bulur. Cesurca ve bir daha değiştirilemez bir biçimde, eskiden kopmaktan ve yeniyi inşa etmekten korkmadan, toprak ağalarının ve kapitalistlerin üzerinde işçilerin ve köylülerin kontrolünün tesis edildiği bir duruma geçmeliyiz."* **(5)**

Güçlenen fabrika komiteleri, Bolşeviklerin sovyetlerde en temel dayanağına dönüşür.

İktidar organı olarak sovyetler

Şubat 1917'de gerçekleşen devrimin ardından ikili iktidar oluşur. 1905 Devrimi'nin mirası üzerinden oluşturulan sovyetlerin yanı sıra burjuvazinin denetiminde Geçici Hükümet kurulur. 1905'ten farklı olarak, İşçi Temsilcileri Sovyetleri'nin hemen ardından Asker Temsilcileri Sovyetleri de oluşmuştur. Savaşın yıkımıyla birlikte örgütlenen, çoğunluğu yoksul köylülerin oluşturduğu Asker Temsilcileri Sovyetleri devrimin temel güçlerinden biri olur. Devrimin ardından köylerde kırda sovyetleri oluşturma yönünde adımlar atılır.

Petersburg Sovyeti merkezi bir rol üstlenirken, diğer kentlerde de sovyetler kurulur. 1905 yılında sınıf hareketini birleştirmek ve grevleri yönetmek amacıyla kurulan Sovyetler, 1917 Şubatı'ndan sonra yönetim organı misyonu taşırlar. Kamu yaşamını yeniden düzenleme yükümlülüğü ile adımlar atarak, alta doğru örgütlenmelerini güçlendirmek için komisyonlar kurarlar. Ancak, devrimin karakteri gerekçesiyle sovyetlerin geçici hükümeti destekleme kararı alması, bu adımları da sekteye uğratır.

Nisan ayında Rusya'ya dönen Lenin'in çağrısı çok nettir: "Bütün iktidar sovyetlere!" Lenin Bolşevikleri bu düşünceye kazanır ve işçi sınıfı içinde örgütlülüğü güçlendirmeye dönük hazırlıklar yoğunlaştırılır. Sancılı geçen sekiz ayın ardından, ikili iktidara son verilir. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri iktidarı alırlar.

"En küçükleri de dahil olmak üzere, Sovyet örgütlerinden her biri yerel nitelikteki sorunlarda tamamen özerk olmakla birlikte merkezi iktidarın kararnamelerine, kararların ve bağlı bulundukları daha büyük Sovyet örgütlerinin kararlarına uygun faaliyet gösterirler. Böylece bütün uzantıları arasında tam bir uyum bulunan tutarlı bir Sovyet cumhuriyeti yaratılmıştır." **(6)**

Ekim Devrimi ile birlikte kurulan İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne dayalı cumhuriyet, tümüyle yeni tipte bir devletin adıdır. Sovyetler, kendinden önceki birikim ve deneyimlerden beslenmiş, fakat onları kat be kat aşmıştır. İşçilerin ürettikleri gibi yönetebileceklerini, söz-yetki ve karar sahibi olabileceklerini ve tam anlamıyla işçi demokrasinin uygulanabileceğini Ekim Devrimi ve sonrasındaki süreç tüm yalınlığıyla göstermiştir. Çok yönlü kuşatma sonucu Sovyet iktidarının yıkılmış olması, ne Ekim Devrimi'nin ne de yeni tipte işçi devletinin tarihsel önemini azaltabilir.

1- Rusya'da Sovyetler (1905-1921), Oscar Anweiler

2- Lenin, Seçme Yazılar, Devrim demokrasi sosyalizm, Yordam Yayıncılık, s.139

3- Partinin İnşası, Tony Cliff, s.353

4- Partinin İnşası, Tony Cliff, s.354

5- Bütün İktidar Sovyetlere, Tony Cliff, s.276

6- Bolşevik Devrimi, E. H. Carr, C.1, s.128

Ekim Devrimi 100. Yılında!..

Ekim Devrimi, Bolşevik Parti ve genç işçiler

D. Devrim

Bolşevik Partisi temelde genç işçilerin partisiydi. 1905 Devrimi'nden 1917 Ekim'ine, devrim sürecine ve sonrasına ilişkin yapılan tüm araştırmalar, Bolşevik Parti'nin ağırlıklı olarak genç işçilere dayandığını tüm açıklığıyla ortaya koyuyor. Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren işçilerin yaş ortalamasının 20 olduğuna dair vurgular da bunu teyit ediyor. Genç işçiler sadece devrim sürecinin değil, 1900'lü yılların başından itibaren çetin mücadelelerin temel taşıyıcısı olmuşlardır.

1907 yılında parti üyelerinin %22'si 20 yaş altı, %37'si 20 ile 24 yaş arası, %16'sı ise 25 ile 29 yaş arasında bulunuyordu. V. Parti Kongresi'ne katılan delegelerin yaş ortalamasının 27 olması, örgütün genç bileşiminin yanı sıra yönetici kadrolarının da genç güçlere dayandığını gösteriyordu.

1914 yılında Lenin, *"Genç Rus işçileri ... artık Rusya'daki örgütlü marksistlerin onda dokuzunu oluşturuyor"* diyerek, bu temel gerçekliğin altını bir kez daha çiziyordu. Partinin temel çalışma alanlarında sorumluluk üstlenen çok sayıda genç kadrosu bulunuyordu. Bolşevik Parti Merkez Komite'sinde yeralan yönetici kadroların önemli bir bölümü de oldukça gençti ve bizzat Lenin'in öğrencisiydi.

1919 yılında ise, üyelerinin yarısından fazlası 30 yaşın altında, yüzde onundan azı 40 yaşının üstünde idi.

Bu, sistemli ve kararlı bir pratik çabanın sonucuydu. Devrimci teorinin yol göstericiliğinde, onu hayata geçirecek maddi toplumsal zeminin sınıf niteliği, bu sınıfın en dinamik ve cüretkar güçleri olan gençliğine yaslanabilmek, örgütsel bünyeyi bu temele oturtabilmek, tarihe "bolşevik çelik çekirdek" olarak geçen gerçekliği somutta ete kemiğe büründürmek, daha en başından itibaren verilen kararlı mücadeleler sayesinde olanaklı olabilmişti. Bolşevik Parti devrimin zaferini ağırlıklı olarak genç işçilere dayanarak güvencelemişti.

Lenin, Menşeviklerle partinin devrimci örgütsel yapısı, kimliği ve sınıf niteliği üzerine mücadelesini partinin genç işçi niteliği üzerinde de yürütmüştür. 1903'ten itibaren yaşanan Bolşevik-Menşevik ayrışması, devrimci teori ve pratiğin tüm olanlarında olduğu gibi bunun taşıyıcısı olacak kadro kimliği ve niteliği eksenini de kapsamıştır. *"Proletarya dahil her sınıfın politik öncüsünün bileşimi, hem sınıfın konumuna, hem de mücadelesinin genel biçimine de bağlıdır"* diyen Lenin, devamında *"Larin, partimizde işçi gençliğin ağırlıkta olmasından, çok az evli işçi olduğundan ve partiyi terk etmelerinden yakınıyor. Rus oportünistinin bu yakınması bana Engels'ten şu anekdotu hatırlattı"* der ve Engels'in sözlerini aktarır: *"Bizde, devrimin partisinde, gençliğin ağır basması doğal değil mi? Biz geleceğin partisiyiz ve gelecek gençliğindir. Yenilikçilerin partisiyiz, gençlik ise yenilikçilere her zaman severek taraftarlık eder. Biz eskiye, çürümüşlüğe karşı amansız bir savaşın partisiyiz; amansız savaşa ise her zaman ve herkesten önce gençlik hazır olacaktır."*

Genç işçileri kazanmayı proleter devrim mücadelesinin, bunu olanaklı kılacak devrimci sınıf partisinin inşasında stratejik bir hedef olarak vurgulayan Lenin, şunları söyler: *"Hayır, otuz yaşında 'yorgun' ihtiyarlar olmayı, sosyal demokrasinin 'aklı kemale ermiş' devrimcilerini ve döneklerini toplama işini Kadetlere bırakalım. Biz daima ileri sınıfın gençliğinin partisi olacağız!.."*

Bolşevik Partisi'nin önderi Lenin partiye genç işçilerin kazanılmasının stratejik önemini bir çok kez vurgular, tartışma ve polemiklerinde bunun devrimci sınıf mücadelesi için önemini ortaya koyar. Partiye ve parti komitelerine yazdığı bir dizi mektupta, genç işçileri ileriye çekmek konusundaki tutuculuğu eleştirir. Yetişmiş, deneyimli aydınlardansa, genç ve deneyimsiz dahi olsalar işçilerin parti saflarına kazanılıp ilerletilmelerinin hayati öneminin altını döne döne çizer: *"Aramızda gençliğe karşı bir tür ahmakça, darkafalı, Oblomovca korkunun hüküm sürdüğüne sizi temin ederim. Size yalvarıyorum: Bu korkuya karşı var gücünüzle mücadele edin."*

1905 Devrimi patlak verdiğinde Lenin, Petersburg Parti Komitesi Savaş Komisyonu'na gönderdiği mektupta, sürecin hızı ve dinamizmini vurgulayarak, gençliğe gitmeleri konusunda önemle uyarır:

"Gençliğe gidin beyler! Bu, her şeyi kurtaracak olan tek yoldur. Tanrı aşkına, aksi halde geç kalacaksınız (bunu gördüğüm her şeyden çıkarıyorum) ve 'bilge' taslaklar, planlar, çizimler, şemalar ve mükemmel reçetelerle ama örgütünüz olmadan, canlı eylem olmadan öylece kalakalacaksınız. Gençliğe gidin. Derhal her yerde ve her kentte, gerek öğrenciler içinde gerekse de özellikle işçiler vb. içinde savaş birlikleri kurun."

Devrim süreciyle birlikte devrimin sürükleyici kadroları da adım adım yaratılmış, güçlendirilmiş ve hazırlanmıştır. Kararlılıkları ve militan kimlikleriyle genç kadrolar, karşılaştıkları zorluklar ve olanaksızlıklar karşısında büyük bir yaratıcılık ve cüretle hareket etmişlerdir. Lenin önderliğinde Bolşevik Parti'nin işçi sınıfı ve onun genç güçleri içinde inşa ettiği bu "çelik çekirdek", her koşulda hedefe kilitlenmiş; gericilik yıllarında partiyi ayakta tutan, devrimci atılım süreçlerinde kitlelerin önüne geçen onlar olmuştur.

Lenin, Ekim Devrimi'nin ön günlerinde, ayaklanma hazırlıklarının soluksuzca sürdüğü bir evrede, Merkez Komitesi'ne bir mektup yazarak, ayaklamaya dair somut bir plan önerir. *"Rus devriminin ve de dünya devriminin başarısı, savaşın iki, üç gününe bağlıdır"* sözleriyle içinden geçilen günlerin kritik önemini belirtirken, somut plan içinde şu vurgulu cümleler yer alır: *"En kararlı unsurlardan ('hücum birlikleri'mizden, işçi gençlikten ve de en iyi denizcilerden) en önemli noktaları işgal edecek ve her yerde tüm önemli harekatlarda kullanılacak küçük birlikler oluşturulmalıdır..."*

Rus devriminin hatta dünya devriminin kaderini değiştirecek bir harekatın planlamasında "en kararlı unsurlar" olarak ifade edilen genç işçilere, bu güçlerden oluşan ve uzun yıllar boyu sürdürülen kararlı mücadeleler içinde çelikleşen partiye duyulan güven yanıltmadı, Ekim Devrimi dünya proletaryasına armağan edildi. Ekim ayaklanması sırasında, devrimin başkenti olan Petrograd'ta işçilerden oluşturulan, iktidarı alırken de, karşı-devrimcilere karşı savunurken de fedakarca savaşarak büyük bedeller ödeyen Kızıl Muhafızların yaklaşık %40'ı genç işçilerden oluşuyordu. Kerenski kuvvetlerine karşı devrimi savunurken en aktif ve kararlı görevleri yerine getiriyorlardı. Ayaklanmanın en hareketli evresinde, 29 Ekim günü, Mevşevik gazete Yedinstvo, devrimi küçümsemek, kitlelerin bilincini bulandırmak isterken bir gerçeği açığa vuruyordu. Kerenski kuvvetlerinin, Kızıl Muhafızlar içinde devrimi savunan 15-16 yaşındaki "çocuk"larla savaştığını ifade ediyordu.

Genç işçiler partiyle, devrimle ve giderek yeni dünya ile bütünleştiler; devrimin ardından başlayan iç savaşın, sovyetlerin inşasının, yeni bir dünyanın kurulması çabalarının en dinamik öğeleri oldular.

***

Ekim Devrimi deneyimi, en ileri sınıfı, bu sınıfın genç unsurlarını kazanmanın önemini tüm açıklığıyla ortaya koymuştur. Devrim öncesinde olduğu kadar devrim sırasında ve devrimin kazanımlarının korunmasında çok özel bir rol oynamışlardır.

Devrim, bunun olanaklı olmasını sağlayacak devrimci parti, sınıfın en genç ve dinamik unsurları içinde kendini inşa etmeyi başarabilmek durumundadır. Komünistler sınıfın özellikle genç kesimlerini kazanma doğrultusunda çok daha etkin bir çaba içinde olabilmelidirler.

(Baştarafı s.24'de)

oldu fabrika komiteleri.

İşçi kenti Petrograd

Savaş döneminde 30-40 bin işçinin çalıştığı bir fabrika olan Putilov burjuvazinin elinde zenginliğini artıran bir güçken, Bolşeviklerin elinde ise devrimci bir güçtü. Nüfusu 165 milyon olan Rusya'da, nüfusu 2,7 milyon olan ve yüzde 61.3'ü metalde çalışan, 390.000 işçinin bulunduğu, ancak 13 bin kişinin oy hakkına sahip olabildiği bir işçi kentiydi Petrograd. Putilov da bu işçi şehrinin, dolayısıyla devrimin kalbi niteliğindeydi. Mülk sahibi olmayanların oy hakkının alabildiğine sınırlanmış olduğu bir dönemde işçi sınıfı sadece bu hakkı değil, Bolşeviklerin öncülüğünde iktidarı da alacaklardı.

Bütün bir siyasal ve örgütsel faaliyetlerini devrim hedefi üzerinden gerçekleştiren Bolşevikler için Petrograd ve Putilov, temel çalışma alanlarının en başında geliyordu.

Çalışma koşulları ve biriken öfke!

İşçi sınıfının çalışma ve yaşam koşulları savaş döneminde alabildiğine ağırlaşmıştı. Sürekli düşen ücretler, dört işçinin tek odada yaşamak zorunda kalması, fabrikada havalandırma ve koruyucu giysi olmadan asit içerisinde çalışmanın dayatılması vb... Öyle ki, 1914'den devrime kadar olan süreçte, savaşın daha da ağırlaştırdığı çalışma koşulları nedeniyle, ayda sakatlanma veya ölümle sonuçlanan ortalama 21 iş kazası gerçekleşiyordu. Bu dönemde, ekonomik nedenlerin yanı sıra özellikle savaşa karşı grevler gerçekleşti. Dayatılan koşullar nedeniyle Putilov'da işçiler müdür ve yardımcısını öldürerek Obvodyni kanalına attılar. Böylesine öfkeli ve cüretkar bir sınıfın öncü neferleri olan metal işçileri, Bolşevik politikalarla buluştuklarında, neler yapabileceklerini gösterdiler.

1905 ve Putilov

1905'te yaşanan ve tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçen eylem ile öncesindeki eylem ve grevler sürecinin fitilini ateşleyen fabrikaydı Putilov. Dört işçinin işten atılmasıyla başlayan, ardından 8 saatlik işgünü, ücret zammı, örgütlenme hakkı vb. taleplerin öne çıktığı fabrika grevi giderek 140.000 işçinin katıldığı büyük bir kent grevine dönüştü. Papaz Gapon öncülüğünde Çar'a taleplerini iletmek için Kışlık Saray4ın önüne gelen işçilerden bini Çarlık ordusu tarafından katledildi. İşçi sınıfı bu olaydan büyük dersler çıkarttı. 12 yıl sonra Ekim 1917'de silahlanmış işçiler, bu kez Kışlık Saray'a Çar'a taleplerini iletmek için değil, iktidarı almak için geleceklerdi. 1905'te kendiliğinden hareketin etkisiyle, bir fabrikada başlayan iş bırakma eyleminin nasıl yayılabildiği görüldü. Ancak devrimci öncünün, Bolşeviklerin etkisinin zayıf olduğu koşullarda ileriye taşınamadığı da...

Sonuç yenilgi olsa da, 1905 işçi sınıfının hafızasında başarabileceğine dair bir umut olarak kaldı.

1905'i, Papaz Gapon'un etkisini, kendiliğinden hareketinin gücünü ve sınırlarını, bu süreçteki sovyetleri doğru tahlil eden Bolşevikler, deneyimlerden dersler çıkarmayı başarabildiklerini 1917 Ekim'inde ortaya koydular.

Savaşa son vermek!

1917'ye giden süreçte savaş nedeniyle derinleşen kriz, açlık, ücretlerdeki düşüş, cepheden gelen cesetler işçi ve emekçi kitlelerde büyük bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bolşevikler emperyalist savaşta iktidarın yanında yer almayarak iç savaş çağrısı yaptılar. Bu çağrı, silahları başka ülkelerin emekçilerine değil, savaştan çıkarı olan Çarlık ve burjuvaziye yöneltme çağrısıydı. Savaşın ilk yıllarında gericilik ve milliyetçilikle sersemletilen işçiler bu çağrıya yanıt vermezken, savaşın

sonuçlarıyla birlikte bu çağrı etrafında birleşmeye başladılar. Silah üreten Putilov'da bu çağrı çok daha büyük bir etki yarattı.

Savaş döneminde ücretler sürekli düşerken, Putilov patronu karlarını ikiye-üçe katlanmaktaydı. Gerçekleşen grevler sadece ekonomik değil, savaşa karşı da talepler içermekteydi. Bu süreçte gericiliğe ve şovenizme karşı sistematik mücadele yürüten Bolşevikler "vatan hainliği"nden önderliğe yükseldiler. İlke ve hedeflerinden ödün vermeyen Bolşevikler tutarlılıklarının sonuçlarını çok geçmeden aldılar. Bu dönemde en büyük etkiyi savaşa karşı yapılan eylemler ve grevler yaratmaktaydı. Savaşın sonuçlarıyla, açlıkla, yoksullukla, cepheden gelen ölüm haberleriyle yüzleşen işçi sınıfı hoşnutsuzdu.

Lenin'in 12 Mayıs 1917 günü Putilov işçilerine seslendiği konuşması, savaşı yaratan nedenler ve savaşın ancak işçi sınıfının iktidarı almasıyla sonlandırılabileceği üzerineydi. İşçi sınıfı ve emekçi köylülük savaşın son bulmasını istiyordu. Bolşevikler bunu nasıl gerçekleşeceğini anlatıyor ve kitleleri ikna ediyorlardı.

Hedef fabrika ve fabrika komitelerinin önemi

Bolşevikler siyasal çalışma ve örgütlenmede ağırlığı Putilov'a vermişlerdi. Binlerce işçiyle ilişkide olsalar da hedef fabrikaları Putilov'du. Zira Putilov Petrograd'ın kalbi idi.

Elbette Bolşevikler sadece Putilov'da örgütlü değillerdi. İrili ufaklı birçok fabrikada varlardı. Ancak güçlerini hedefli konumlandırmaları gerektiği bilinciyle hareket ediyorlardı. Nitekim devrimin öngünlerinde, Bolşeviklerin etkisinin daha zayıf olduğu fabrikalar, Bolşevik politikaların uygulayıcısı olan Putilov işçilerinin peşinden geldiler. Petrograd Sovyeti'nde başlangıçta çoğunluk olamayan bolşevikler, bulundukları fabrikalardaki örgütlülüklerinin gücü, kararlılığı ve kitleleri kucaklayan politikalarıyla güç elde ettiler.

Bolşevikler için bir şey açıktı. Putilov'u tutan Petrograd'ı tutar, Petrograd'ı tutan devrime yürürdü. Bunu için de örgütlülük, dolayısıyla fabrika komiteleri çok önemliydi. Devrime yürünen yolda fabrika komiteleri ve bunlara dayanan sovyetler yaşamın her alanında sözünü söyleyen örgütlenmeler haline geldiler.

Putilov Fabrika Komitesi Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı açlığa karşı 39 kişiyi yiyecek bulmak için görevlendirip şehir dışına göndermiş, satın alma ve kamulaştırma dahil birçok yola başvurulmuştu.

Devrim sonrasında Putilov fabrikası sosyalizmin inşa sürecine de eşsiz katkılar sağladı. Üretim araçlarının üretilmesinden Hitler'in ordusuna karşı üretilen tanklara kadar Sovyetler Birliği'nin ayakta kalmasını sağlayacak bir katkıydı bu.

Elbette bolşeviklerin etkisi Putilov'la sınırlı değildi. Burada hedef fabrika olarak seçilen, oradan bütün bir Rus proletaryasına seslenen, elindeki güçleri dağıtmadan organize eden ve sonuç üreten bir bakışla hareket edilmesine dikkat çekmek istiyoruz. Fabrika zemininde örgütlenmenin önemini iyi bilen Bolşevikler bütün bozucu etkilere göğüs gerebilmek için fabrika komiteleri ve sovyetleri çok iyi kullanmışlardır.

Son olarak şu noktayı vurgulamak istiyoruz. Bolşevik devrimi bir sanattır. Ve *"bu sanatın başlıca kuralı müthiş cüretli ve dönmemecesine kararlı bir saldırıcı olmaktır."* Bunu başarmak için *"sanatın her bir işçi tarafından bilindiğini varsayamayız"*. İşte bu sanatı, yani ayaklanmayı hayata geçirip başarıya ulaştırmada Bolşevik Parti eşsiz bir sanatçılar topluluğudur.
Her zaman hazırlığa önem veren ve fırsatı yakaladığında harekete geçen bir parti. Devrime hazırlığı olmayanın devrime yürümesi zaten düşünülemez. Bu hazırlık da ayaklarını sınıf içinde kök salmaktan, bunun için de fabrika zemininde var olmaktan geçmektedir.

Bugün karşı karşıya olduğumuz sorumluluk tam olarak budur. Partiyi fabrika zeminlerinde var etmek ve inşa etmektir.

Sömürü cehenneminden Kızıl Putilov'a giden yolda...

Hedefli çalışma ve fabrika komitelerinin önemi

U. Devrez

"Ayaklanma bir sanattır ve bu sanatın başlıca kuralı müthiş cüretli ve dönmemecesine kararlı bir saldırıcı olmaktır." Karl Marx
"Ayaklanma bir sanattır ve sanatın her bir işçi tarafından bilindiğini varsayamayız." Lenin

Putilov, Çarlık Rusyası'nın da, devrim sonrası Sovyetler Birliği'nin de en büyük metal fabrikasıdır. 1801'de demir madenciliğiyle başlayıp, tren rayı, lokomotif, traktör üreterek büyüyen bir fabrikadır. 1900'lere gelindiğinde, Rus-Japon Savaşı döneminde, tabanca ve top imalatıyla sermayesini ikiye, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla da üçe katlar. Bütün bunları, savaş döneminde baş gösteren açlık koşullarında yıldan yıla ucuzlayan işgücü ve Çarlık ordusunun durmak bilmeyen silah ihtiyacı sayesinde gerçekleştirir.

Ekim Devrimi sonrasında fabrikanın Kızıl Putilov, fabrikanın bulunduğu Petrograd'ın da Kızıl Petrograd diye anılması, devrim sürecinde üstlendiği rolden dolayıdır. 1917'ye gelindiğinde, Putilov Petrograd'ın en büyük sanayi kompleksi haline gelmiş, savaşla birlikte işçi sayısı katlanmıştır. Bolşeviklerin önderliğinde örgütlenen Putilov diğer fabrikaları da arkasından sürüklemiştir.

Çarlık Rusyası'ndaki tüm baskı ve yasaklamalara, derneklerin, sendikaların, işçi örgütlerinin kapatılmasına karşın Bolşevikler fabrika zemininde örgütlenmeye büyük bir önem verdiler. Devrimci parti kendini zor koşullara hazırlarken, işçi sınıfını da bu zor koşullara hazırlayabilmesinin biricik zemini

(Devamı s.22'de)